

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Voskové figurální relikviáře baroka na Moravě

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bronislava Tichá

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martin Pavlíček, Ph. D.

OLOMOUC 2010

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že předkládanou práci jsem provedla samostatně s použitím odborné literatury, kterou jsem uvedla v seznamu literatury.

Ve Slatinicích, dne 28. 6. 2010

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucímu práce Mgr. Martinu Pavlíčkovi, Ph.D. za doporučení tématu mé bakalářské práce, které mne v průběhu velmi oslovilo a za volnost, vzácnou toleranci a pochopení, které se mi při jejím zpracování od něj dostalo. Profesorovi PhDr. Pavlu Štěpánkovi, Ph.D. a Mgr. Heleně Zápalkové, Ph.D. za ochotu mi pomoci při získání odborné literatury. Dále bych ráda poděkovala pracovníci Muzea umění v Olomouci Mgr. Martině Potůčkové za poskytnutí dostupných materiálů uložených v muzeu a za její přispění několika důležitými postřehy a náměty. Nemohu opomenout také PhDr. Radka Martínka, který mi poskytl odbornou přednášku a do této problematiky mne uvedl.

Obsah:

1. Úvod	5
2. Současný stav bádání	7
3. Kult křesťanských mučedníků	8
3.1. Pronásledování křesťanů	8
3.2. Vznik kultu mučednické smrti	9
3.3. Římské katakomby	10
3.4. Kult mučedníka - martyrologium	12
3.5. Od kultu mučedníka ke kultu světce	12
4. Úcta k svatým ostatkům v době baroka	14
4.1. Tridentický koncil a znovuobjevení katakomb v Římě	14
4.2. Theatrum sacrum aneb katakombální světci v barokní zbožnosti	16
5. Vosk	19
5.1. Vosk - netradiční materiál	19
5.2. Vosk a lidské tělo	20
6. Barokní klášterní práce	24
6.1. Materiál, technika a výroba	24
6.2. Klášterní dílny - Adalbert Eder	26
6.3. Klášterní produkce	27
6.4. Figurální relikviáře	29
7. Relikvie a současnost	30
7.1. Kremelská mumie	30
8. Katalog	32
8.1. Voskové figurální relikviáře	33
8.2. Montované skelety	50
9. Závěr	56
10. Poznámky	59
11. Seznam literatury a pramenů	68
12. Elektronické zdroje	74
13. Obrazová příloha	75
14. Seznam vyobrazení	96

1. Úvod

Ve své bakalářské práci bych se chtěla pokusit o nastínění problematiky barokních figurálních relikviářů, které ve své době měly důležitou roli a jsou dokladem hluboké barokní zbožnosti, kterou člověk ke svatým ostatkům choval. Na našem území jsou zastoupené v relativně velkém množství a přes to jim doposud nebyla uměnovědou věnována větší pozornost. Tento typ relikviáře souvisí s klášterními pracemi, které představují zvláštní fenomén na pomezí sochařství a uměleckého řemesla. Hodnota těchto prací nespočívá v drahocenném materiálu, ale ve způsobu výroby těchto prací, kdy šlo především o silně devocionální akt. Zhotovování takových prací můžeme tak považovat za zcela zvláštní umění, pro které je typická především zbožnost a rukodělná práce. Při jejich hodnocení je vždy nutno k tomuto aspektu přihlížet.

Už samotný název „voskové figurální relikviáře“ není úplně přesný. V odborné literatuře nenajdeme jednotné názvosloví pro tento typ relikviáře. Můžeme se setkat s označením ostatková skříň, prosklená rakev s ostatky, manekýni a mnohé další. To se týká také i označení v cizojazyčné literatuře, většinou jsou zařazeny pod souborné označení klášterní práce („klosterarbeit“). V českém prostředí se takto speciálně vytvoření svatí jako živě vypadající figury s vsazenými ostatky označují jako „španělské provedení“ nebo jako „podle španělské módy“. Umělecké provedení úpravy svatých ostatků se také v jednotlivých zemích liší. Mohou být ve formě umělecky oblečených figurín tvořených z vosku nebo ze dřeva do nichž jsou vloženy kosterní ostatky nebo složené z kosterních pozůstatků lidí do podoby kompletní kostry a co nejuněmělečtěji zpracovány.

Cílem mé práce bylo zmapování relikviářů na území Moravy v olomoucké arcidiecézi, brněnské a ostravsko-opavské diecézi, ale také poukázat na jejich význam v potridentském období.

Vzhledem k tomu, že v podstatě neexistuje literatura, která by se této problematice věnovala, bylo velmi obtížné vytipovat lokality, kde se tyto relikviáře nachází. V brněnské diecézi mi byla oporou knížka Jiřího Černého *Poutní místa jihozápadní Moravy*. Tento způsob adjustace ostatků se velmi často nachází právě v poutních kostelích. V olomoucké diecézi mi bylo umožněno prostudovat památkové karty kostelů, kde jsou tyto relikviáře zaznamenány.

Jako první se budu v mé práci zabývat problematikou kultu mučednictví, který sehrál velkou roli především v době protireformace. Chtěla bych se také pokusit o přiblížení celkové atmosféry barokní doby a především myšlením a postavením člověka, tak aby bylo patrné, jaký význam pro něj tyto ostatky měly a na hlubokou úctu, kterou k nim choval. Na konkrétních příkladech zdokumentuji, jak se k nám svaté ostatky dostávaly, co vše provázelo získání a následné uložení do kostelů. Krátce pojednám o tom, jak vypadala barokní slavnost s tímto spojená.

Větší prostor budu věnovat vosku. Jeho vlastnostem, které mu umožňují širokou paletu možností použití ve výtvarném umění. Tento specifický materiál, který má schopnost věrně odrazit realitu, nás provází už od dob antiky a jeho využití v umění je neustále živé.

Barokní figurální relikviáře vznikaly v klášterních dílnách za zdi především ženských klášterů. Produkce těchto dílen byla značná, chtěla bych poukázat na její rozmanitost, na materiály, proces výroby a taky se zmínit o známém „úpraváři“ relikvií Adalbertu Ederovi.

Konec první části jsem věnovala některým bizarním způsobům novodobých „relikvií“ ve spojitosti s kultem V. I. Lenina a K. Gottwalda.

Katalog jsem rozdělila na dvě části. V první části jsou zdokumentovány voskové figurální relikviáře. Druhá část katalogu je věnována relikviářům složených z bohatě

ozdobených kosterních pozůstatků. Jednotlivé relikviáře jsou řazeny abecedně.

2. Současný stav bádání

Jak už jsem v úvodu naznačila, není možno se setkat s literaturou, která by se komplexně zabývala problematikou figurálních relikviářů. Teprve od 80. let 20. století zesílil odborný vědecký zájem o tyto umělecké práce a to zejména v německy mluvících zemích, kde se s tímto způsobem adjustace svatých ostatků lze setkat nejčastěji. V poslední době bylo v Německu uspořádáno několik výstav, ke kterým vyšly doprovodné katalogy, z kterých jsem částečně čerpala. Byla to výstava *Adalbert Eder*, která se konala 27. listopadu 1999 - 7. ledna 2001 v bazilice a v muzeu ve Waldsassenu.¹ Ve zdejší klášteře působil bratr Adalbert Eder (1707 - 1777), který byl velmi uznávaným „úpravářem relikvií“ a jako jediný se dostal do slovníku Thieme - Becker.² Dále katalog *Klosterarbeiten aus Schwaben* z roku 1993.³

Mezi významné osobnosti zajímající se o relikvie a jejich uložení v relikviářích je Anton Legner. V jeho knize *Reliquien in Kunst und Kult*⁴ se věnuje i figurálním typům relikviářů.

V části týkající se umělecké práce ve vosku mi byla oporou publikace italské historičky umění Roberty Panzanelli *Ephemeral bodies*,⁵ která se zabývá vývojem zobrazení lidské figury ve vosku od doby renesance po současnost. Součástí knihy je anglický překlad studie rakouského historika umění Julia von Schlossera : *History of portraiture in wax*.

U nás se tématu klášterních prací a prací vyrobených z vosku věnuje historička Hana Dvořáková. V roce 2006 vyšla její publikace jako doprovodný katalog k výstavě v Moravském zemském muzeu v Brně pod názvem *Svět pod sklem - podoby vosku*.⁶

3. Kult křesťanských mučedníků

3.1. Pronásledování křesťanů

Život prvních křesťanů byl od počátku neustále narušován ze strany římské státní moci. Počátky prvního pronásledování jsou spojeny s vládou císaře Nerona. Cornelius Tacitus⁷ uvádí ve svých *Letopisech*, že Nero obvinil křesťany ze žhářství, když předtím zapálil Řím. Křesťané byli odváděni do amfiteátru k roztrhání dravou zvěří před tisíci diváků, křižování a věšení. V této době můžeme spíše hovořit o „divokém“ pronásledování, které mělo podobu živelného pogromu. Divoké Neronovo pronásledování ukončil císař Traján svým ediktem z roku 113. Pronásledování tak dostává zákonný rámec a přesné vymezení.⁸

Platila zásada, že pokud někdo odhalí křesťana, má povinnost to oznámit úřadům. Dotyčný pak byl vyzván, aby se dostavil a obětoval pohanským bohům. Pokud odmítl, měl být popraven. Prvotně tedy soud křesťany nestíhal pro jejich víru v Krista, ale pro jejich odpor k modloslužbě.⁹ Hrdelní trest mohl být v některých případech pozměněn na vyhnanství nebo nucené práce. Za nejhorší období v pronásledování je považován rok 202 a vydání ediktu císaře Septima Severa, které trvalo prakticky až do ediktu milánského roku 313. Jde o státem nařízené hromadné pronásledování křesťanů v masovém měřítku. V této době se střídalo období krutého pronásledování s obdobími relativního klidu.

Velmi kruté pronásledování křesťanů nastalo za císaře Decia, který v roce 249 vydal edikt, příkazující všem občanům účast na státním kultu, konkrétně vykonáním obětí u soch a oltářů státních bohů. Nerespektování tohoto ediktu vedlo k celoříšským násilným akcím proti křesťanům. Pronásledování pak vyvrcholilo na počátku 4. století protikřesťanskými edikty císaře Diokleciána z let 303-304, jejichž cílem bylo přinutit

křesťany násilím, aby se vrátili zpět k tradičním kultům. Dioklecián nepočítal s tak zarytým odporem a ochotou mnoha křesťanů raději podstoupit mučednickou smrt. Mluví se až o tisíci popravených věřících, jejichž skutečný počet je těžko odhadnutelný.¹⁰

Konec pronásledování a úplné zrovnoprávnění křesťanského náboženství je spojeno s císařem Konstantinem, který v roce 312 vyhrál bitvu u Milvijského mostu nad svým soupeřem Maxentinem. Jeho vojsko bojovalo pod znakem Boha křesťanů a v této bitvě zvítězilo. Následně byl roku 313 vydán toleranční edikt milánský umožňující křesťanům legální život.¹¹

3.2. Vznik kultu mučednické smrti

„Těším se na šelmy pro mne přichystané a přál bych si, aby vůči mně neváhaly. Sám jim domluvím, aby mne rychle sežraly a neotálely jako s některými, kterých se ani nedotkly. A kdyby se jim nechtělo, přinutím je. Mějte ke mně ohled, sám vím, co mi prospívá. Právě začínám být mučedníkem. Nic viditelného ani neviditelného mne nesmí zaujmout, abych dosáhl Ježíše Krista. Oheň a kříž smečky šelem, sekání, řezání, rozházení kostí, roztrhání údů, rozdrčení celého těla a zlé mučení ďáblové ať na mne přijdou, jen abych dosáhl Ježíše Krista.“¹²

Mučednická smrt (*martyrium*) byla chápána jako opakování a nápodoba Ježíšovy vykupitelské oběti. Byla považována za prostředek, kterým může jedinec dosáhnout individuální spásy a jeho duše má zajištěnou přímou cestu do nebe. Funkce martyria měla tedy očistný ráz a souvisela s představou, že smrt z rukou pronásledovatelů představuje druhou vyšší formu křtu, při kterém je místo vody použito krve.¹³

S termínem mučedník (*martyr* = svědek) se setkáváme v polovině 2. století v textu o umučení smyrenského biskupa

Polykarpa.¹⁴ V dopise adresovaném křesťanské obci v maloasijské Smyrně, se dochovala zpráva o pronásledování zdejších křesťanů a vyličení procesu a umučení biskupa Polykarpa. Tento významný církevní představitel byl popraven a jeho pozůstatky spáleny.

Text, i přes svou strohost, obsahuje velké množství informací o kultu mučedníků v prvotní církvi. Je to událost, kdy věřící projevují zvláštní úctu k tělesným pozůstatkům sv. Polykarpa. List uvádí, že tělo mučedníka bylo spáleno „dle pohanského zvyku“, ale křesťané potom sebrali jeho kosti a uložili je na vhodné místo: „.....*Tak jsme později dostali jeho pozůstatky, které jsou vzácnější než drahokamy a cennější nad zlato, a pochovali jsme je na místě, které bylo k tomu vhodné. Tam nám, kteří se podle svých možností zde za jásotu a radosti shromažďujeme, umožní Pán slavit výročí dne jeho mučednictví na památku těch, kteří již bojovali, a jako cvičení a přípravu těch, které boj ještě čeká.*“¹⁵

Dále je z něj možno vyčíst, že křesťané se ve Smyrně scházeli v den jeho umučení, který se začal nazývat dnem zrození. Tím, že si připomínali okolnosti mučednické smrti, se připravovali k vytrvání v podobných situacích, do kterých se mohli dostat v době pronásledování.¹⁶

List tedy shrnuje hlavní rysy raně křesťanské teologie mučednictví, které se staly klíčovými pro kult raně křesťanských mučedníků. Paralely mezi umučením Polykarpa a Ježíšovými pašijemi mají poskytnout ostatním maloasijským církvím příklad správného mučednictví.¹⁷

3.3. Římské katakomby

Křesťané se zpočátku se svými pohřebními zvyky z velké části přidržovali zvyklostí svého pohanského okolí. Od konce

třetího století začali být pohřbíváni odděleně od nekřesťanů a to především do podzemních pohřebišť - katakomb [1].¹⁸ V těchto katakombách byli pohřbíváni spolu s křesťany také Židé a pohané.

Základním motivem katakomb je myšlenka obce věřících, která společně žije a společně očekává vzkříšení. Vyvinuly se v mnoha případech adaptací podzemních lomů, později, zvláště mezi 2. a 4. stoletím po Kristu byly záměrně zřizovány pohřebním bratrstvem zvaným *fossores*. Hlavním architektonickým prvkem katakomb je rovná chodba často velkého profilu nazývaná *galerie*. Hroby jsou umístěny přímo ve stěnách galerie, častěji pak v bočních chodbách a výklencích. Krychlové komůrky většinou sloužily jako rodinné hrobky. Stěny katakomb jsou pokryty obdélníkovými otvory přibližně o rozměrech rakve, ve kterých bylo uloženo mrtvé tělo a překryto kamenným víkem nebo dlaždicemi. Tyto prosté hroby se nazývají *loculi* [2]. Složitější druh hrobů je tvořen obloukovitým výklenkem tzv. *acrosaliem*.¹⁹

Mezi nejznámější katakomby patří především katakomby sv. Kalixta, které byly počátkem 3. století za papeže sv. Zeferýna hlavním hřbitovem římské křesťanské komunity.²⁰

Na místech, kde byla těla mučedníků pohřbena, docházelo k scházení prvních křesťanů. Bývalo zvykem ve výroční den narození mučedníka *pro nebe* číst dochovaná *acta*²¹ či *passiones*²² mučedníka s oslavou eucharistie.

Později se nad jejich hroby začaly budovat malé stavby na kruhovém nebo polygonálním půdorysu nazývané *martyria* a *memoriam* [3]. Největší odměnou pro křesťana bylo spočinutí vedle hrobu mučedníka nebo světce (*ad sanctos*), od kterého si křesťané slibovali pomoc v den vzkříšení.²³

3.4. Kult mučedníků - martyrologium

Původně byl kult mučedníků lokální, byl vázán nejen na určité společenství, ale především na konkrétní místo, kde se uchovávaly mučednickovy ostatky. Zvyk scházet se u hrobu mučedníka, aby se zde každoročně liturgicky slavila jeho památka, vedl k tomu, že bylo třeba jednotlivé *dies natalis*²⁴ lokálních mučedníků zaznamenávat do prvních kalendářů. První křesťanské kalendáře obsahovaly jména mučedníků a světců, jejich *dies natalis* a místo jejich *depositio*,²⁵ kde se slavila eucharistie. V pozdní antice si jednotlivé místní církve vyměňovaly tyto kalendáře a následně je spojovaly. Tak vznikly martyrologia, zahrnující mučedníky a světce, kteří pochází z různých místních církví a jejichž výročí se slaví ve stejný den. Pro rozšíření liturgické úcty místních mučedníků a světců do širší roviny velmi přispělo formování liturgického roku, zvláště pak sanktorálu. Od 13. století na každý den liturgického roku připadá památka některého světce.²⁶ U ostatků mučedníků, které k nám byly v době baroka dováženy, je mnohdy složité určit, o kterého svatého jde konkrétně.²⁷ Nápisové desky na kartuších relikviářů, darovací dopisy papežů ani záznamy v kronikách toto přesně nespecifikují. Většinou jde o neznámého mučedníka a není to jeho vlastní jméno.

3.5. Od kultu mučedníků ke kultu světců

Dlouho dobu byly hroby mučedníků nedotknutelné, ale po konstantinovském obratu se množí případy přenášení těl mučedníků do bazilik a kostelů. První zmínka o přenášení relikvií je ze 4. století a objevuje se jak na Východě, tak i na Západě. V Římě tato praxe nastupuje později. Ještě za papeže Řehoře Velikého (zemřel roku 604)²⁸ bylo zakázáno dělení

těl světců a k úctě byly předkládány kontaktní relikvie (*brandeum*).²⁹

Zpočátku tak bylo uctíváno celé světcovo tělo. Postupně však převládla idea, že každá část světcova těla má stejný účinek jako tělo celé, což následně vedlo k dělení relikvií. Postupně se vytvořil církevní proces zvaný kanonizace, který kontroloval vystavování a uctívání relikvií. Od 4. století nový kult schvaloval místní biskup a od 10. století byl k legalizaci ostatků nutný přímo souhlas římského papeže.³⁰

Už od raného křesťanství byl velmi úzký vztah mezi ostatky mučedníků a oltářem, kde se ostatky ukládaly.³¹ Mohly být umístěny přímo pod oltář nebo v oltáři (oltářní sklípek, *sepulcrum*), ale také v kryptách a zvláštních kaplích postavených tak, aby vyhovovaly většímu počtu přicházejících poutníků [4].

Zvláštní způsob uchovávání lidských ostatků v křesťanském světě představují relikviáře. Od 9. století jsou známé antropomorfní či mluvící relikviáře ve tvaru určitých částí lidského těla jako hlava (*herma*) [5], poprsí (*busta*) nebo paže [6]. Podle nařízení nicejského koncilu (roku 787) a čtvrtého lateránského koncilu roku 1215 se ostatky svatých nesměly uchovávat bez relikviářů. S tím také souvisí obrovský rozvoj uměleckého řemesla programově spojeným s kultem uctívání ostatků.³² Mohlo se jednat o schránky na celé světcovo tělo nebo na jeho části, *plenář* (deska s ostatky), *monile*, *ostensorium* [7] a mnohé další.³³

Zbožný člověk se snažil být vždy obklopen relikviemi a nosil je jako amulety v schránkách, sáčcích na těle nebo je bral sebou v relikviářích na cesty. Díky nejistým životním okolnostem ve středověku se chtěl chránit co možná jejich největším počtem. Časem nabralo uctívání svatých neobyčejných rozměrů. V českých zemích je vrchol uctívání svatých ostatků spojen především s osobou Karla IV. (1346 - 1378). Dokazují to dobové soupisy vzácných předmětů uložených ve

svatovítském chrámovém pokladu v Praze a rovněž soupisy karlštejnského pokladu. Hlavním důvodem, jejich hromadného sbírání byl finanční zisk z poutí, které se k těmto relikviím konaly, ale také ideologický - snaha o posvěcení císařského majestátu a upevnění politické moci.³⁴

Největší sbírky relikvií vznikaly především v pozdním středověku.³⁵ V Německu této „vášni“ zcela propadl Fridrich Moudrý z Wittebergu, kdy v roce 1513 vlastnil 5 262 kusů, v roce 1518 17 443 a v roce 1520 již jeho sbírka dosáhla vrcholu s počtem 18 970 kusů relikvií. Tato sbírka byla překonána pouze další neuvěřitelnou sbírkou v Halle. Ta zahrnovala v roce 1520 pouze 8 133 kusů, ale 42 úplných mumifikovaných těl svatých a již v roce 1521 zahrnovala poklad čítající 21 441 těchto relikvií. Obě tyto sbírky byly za reformace zrušeny.³⁶

4. Úcta k svatým ostatkům po tridentském koncilu

4.1. Tridentský koncil a znovuobjevení katakomb v Římě

Dvacáté páté zasedání koncilu v severoitalském Tridentu bylo ukončeno 4. prosince roku 1563. Koncil potvrdil několik dekretů, mezi něž patřil také dekret o očištění, o úctě k světcům, k jejich relikviím a obrazům, na které reformace velmi závažně zaútočila, aby je věroučně zpochybnila. V tomto dekretu *De Invocatione, veneratione, Reliquiis Sanctorum, sacris imaginibus* se praví: „Svatý koncil nařizuje všem biskupům a ostatním, kteří na sebe berou starost a úkol poučovat, aby dle zvyklostí všeobecné a apoštolské církve, přijaté od dob prvotního křesťanství, dle jednomyslného smýšlení svatých Otců a dekretů svatých koncilů bedlivě věřící poučovali především o

přímluvě světců, o jejich vzývání, o úctě, kterou požívají relikvie, a o řádném zacházení s obrazy."³⁷

Tridentský koncil dále přikazoval odstranění pověr z kultu uctívání relikvií, zakazoval jejich prodej a ukládal biskupům, aby při svatých poutích a slavnostech spojených s uctíváním svatých ostatků netrpěli neslušného hodování a pitek. Koncil chtěl také vyřešit problém se získáváním nových relikvií. Prikázal biskupům a prelátům, aby nové ostatky nepřipouštěli, pokud nebude prokázána jejich autentičnost.³⁸

Do centra náboženského života se tak opět dostává mysterium zázraků a oživuje se kult světců, který je následován kultem ostatků překonávající středověké formy. Raně křesťanští mučedníci, kteří bojovali za svou víru a byli ochotni pro tuto víru zemřít, se stali ideálem protireformační církve.

V roce 1578 došlo v Římě k objevu raně křesťanských pohřebišť - katakomb na Via Salaria. Za tímto náhodným objevem stál mladý vědec Antonio Bosio (1576-1629).³⁹ Bosio se začal problematice katakomb věnovat systematicky. Velmi brzy pochopil, že pro hlubší poznání raně křesťanských pohřebišť je potřeba studovat veškeré dostupné materiály, ať už šlo o mučednická akta či spisy církevních otců. Výsledkem jeho dlouholeté práce je dvousvazkové dílo *Roma sotterranea*,⁴⁰ které vyšlo v roce 1632 v Římě.

Hlavní myšlenkou díla je podrobný popis jednotlivých hrobů, kdy na základě získaných poznatků vytyčil Bosio kritéria pro hrob mučedníka. Byla to přítomnost křesťanského symbolu na náhrobní desce - christogram a nádobka s krví mučedníka (*vas sanguine tinctum*) [8]. Zoxidované červené nádobky byly označeny za pozůstatek prolité krve mučedníka a sloužily jako důkaz jeho utrpení a svátosti. U těchto nádobek s krví nebylo jasné, jestli opravdu tato sraženina pochází od krve a ne od jiných přísad, které se nechávaly odpařit v podzemních hrobkách kvůli odstranění zápachu.⁴¹ Jestliže byly ostatky mučedníka nebo svatého vyzdviženy z katakomb a nemohlo být již

zjištěno jeho původní jméno, obdržel v tomto případě svatý jméno nové a mluví se o tzv. *pokřtěných svatých ostatcích*.⁴²

Roku 1669 Papež Kliment IX. zřídil zvláštní kongregaci pro odpustky a svaté ostatky,⁴³ kde za důkaz svátosti platily vyryté znaky palmové ratolesti a také *vas sanguine tinctum*. Pro velký zájem veřejnosti z celé katolické Evropy byly ostatky z katakomb vyzvedávány a rozesílány do kostelů, kde byly ukládány do oltářů nebo zvláštních relikviářů.⁴⁴

V katakombách bylo nalezeno množství kosterních pozůstatků osob, často se známkami násilné smrti, které byly pokládány za raně křesťanské mučedníky. Teprve archeolog Giovanni Battisti de Rossi (1822-1894) prokázal,⁴⁵ že tyto domnělé ostatky svatých mučedníků z katakomb jsou pozůstatky křesťanů, kteří tam byli pochováni zejména až ve 4. století. Přes to si však zaslouží úctu, alespoň pro místo jejich původu.

4.2. *Theatrum sacrum* aneb katakombální světcí v barokní zbožnosti

„Ne bez jistého údivu staneme u takového zaskleného hrobu sv. Oenestina mučedníka na bočním oltáři bývalého kolejního chrámu jezuitské koleje v Klatovech nebo u křišťálové rakve sv. Hippolyta v proboštském kostele v Jindřichově Hradci či jiných jim podobných barokních mausoleí, kde podivná strůj, odívající zbělelé lebky a hnáty světecké v zlato, stříbro a drahé tkaniny, jako by ještě chtěla zesílit exotický, nezvyklý dojem, který doléhá na nás už z pouhých jmen těchto cizokrajných mučedníků a vyznavačů.“⁴⁶

Získání svatých ostatků bylo v místních farnostech prestižní záležitostí. Okázalá úcta spojená s jejich nádhernou adjustací byla pro místní církevní obec znamením sounáležitosti s církví římskou. Poukazovala na zbožnost majitele získaných

relikvií a posilovala protireformační katolické hnutí. Jednotlivé ostatky svatých a jejich skelety se staly oblíbenými dary papežů panovnickým rodinám, vysoké šlechtě, kléru světskému i řeholnímu. Nejčastěji však tyto ostatky přivážela vysoká šlechta, která v Římě pobývala v diplomatických službách nebo se zde zastavila v rámci svých kavalírských cest.⁴⁷

V prosinci roku 1626 byly z iniciativy opata Kašpara Qustenberga z protestantského Magdeburgu do Čech převezeny ostatky zakladatele premonstrátského řádu sv. Norberta.⁴⁸ Ostatky byly prozatím uloženy v ženském klášteře premonstrátek v Doksanech, kde byly upraveny do dnešní podoby. Jejich přenesení v květnu následujícího roku do strahovského kláštera v Praze bylo první velkou barokní církevní slavností a zároveň demonstrací vítězství katolické církve.

Horlivou sběratelkou těchto ostatků byla Marie Anna Františka Toskánská (1672–1741).⁴⁹ Nechala z Říma přivést nejméně 40 takových to skeletů a rozeslala je do kostelů na svém panství.⁵⁰

Jak vypadaly barokní slavnosti spojené se získáním těla mučedníka a přenesení jeho ostatků do kostela, velmi působivě popisuje Jaroslav Pinkava v knize *Dějiny Jaroměřic na Malé Hané*,⁵¹ kdy hrabě Šubíř získal ostatky mučedníka sv. Felixe pro kostel v Jaroměřicích u Jevíčka „..V duchu barokní zbožnosti měl Šubíř pro Kalvárii ještě jedno horoucí přání – získati ostatky některého světce. Jednou uslyšel, že takový poklad před nedávnem dostal olomoucký biskup kardinál Schrattenbach a to ostatky sv. mučedníka Feliciána.“⁵² Následně popisuje, jak hrabě o tyto ostatky požádal kardinála přes jeho zpovědníka a Schrattenbach jeho prosbám vyhověl. Pověřil minoritského kvardiána P. Lazara z kláštera sv. Janů v Brně, jak dále Pinkava uvádí „...který se v těchto věcech vyznal, aby dal ostatky uložit do skleněné zdobené skříně, obléci v hedvábné roucho a zdobit perlami a drahokamy. Šubíř byl

předtím téměř dva roky nemocný, jakmile se o daru dozvěděl slzel radostí a brzy nato se pozdravil. Převezení ostatků bylo velmi slavné. V nové ozdobné rakvi byly vystaveny již v Brně u minoritů v kostele sv. Janů a to celé tři dny, kam se hojně lid ubíral je uctít. Když měly být odváženy, k rozloučení přišli k hlavnímu oltáři všichni členové řádu v rochetkách kněží ve štolách a pěli žalmy a pak za hlaholu zvonů vyneslo osm řeholníků schránku ke dveřím chrámovým, kde ji odevzdali dvanácti laikům a velký počet lidu je provázel až daleko za město".⁵³ V následující pasáži je popsána cesta průvodu s ostatky mučedníka přes Vranov, Rájec do Šebetova, kde všude byl průvod vítán zvony, hudbou, bubny, trouby a zástupy věřících. Hrabě Šubíř oznámil svému lidu radostnou novinu o příchodu průvodu na hranice jaroměřického panství a tam je šel Šubíř s příbuznými, 6 kněžími a lidem přivítat. Mezitím se na Kalvárii konaly přípravy k oslavě. Celý kostel byl nádherně vyzdoben květinami, obrazy, sochami a nápisy oslavující světce a také fundátory kostela. Podobně bylo vyzdobeno i nádvoří s 34 obrazy s epigramy zvláště pro tuto slavnost zhotovených. Slavnost se konala 25. září 1735. Když se dal průvod do pohybu, byl to velkolepý pohled: „...V čele šel hoch ustrojený za anděla s tyčí s nápisem PROSPERUM ITER FACIT NOBIS DEUS SALUTARIUM, za ním 12 mládenců v zelených šatech s palmami v rukou a vavříny na hlavách, pak dvě korouhve a dlouhá řada mužů, pak umbela, odznak růžencového bratrstva...“⁵³ Následuje opravdu bohatý výčet všech účastníků slavnosti včetně hlavního hosta vedoucího celý průvod - olomouckého kanovníka Rudolfa hraběte Schrattenbacha.⁵⁴

Tyto slavnosti měly v podstatě obdobný scénář po celé zemi a můžeme říct i v celé Evropě.⁵⁵ Nejdůležitějším momentem byla slavnostní translace těla spojená se slavným procesím a množstvím kázání až na místo uložení těla v kostele [9]. Procesí se pak opakovala v menší míře každý rok. V den jeho svátku byly konány slavné bohoslužby, vznikaly devoční

grafiky, byla sepisována oslavná kázání, která zpravidla vycházela knižně formou listů spojených s rytinou světce [10].⁵⁶ Většinou šlo o světce, jejichž osud nebyl znám do detailů, proto bývaly v homilích vyzvednuty obecné ctnosti mučedníka. Typickým příkladem pro české země je lokální kult sv. Arauciána, patrona kostela a města v Českých Budějovicích.⁵⁷ Ostatky tohoto světce získal jako dar od papeže Urbana VIII. v roce 1631 generální definitor Ludvík z Rosenhaimu. Tento kult přežíval hluboko do 19. století.

5. Vosk

5.1. Vosk – netradiční materiál

Vosk je organický materiál, který se získává přetavováním ze surových včelích plástů a následným čištěním, propíráním v horké vodě a tradičním bělením na slunci. Charakteristicky voní po medu či po úlu.⁵⁸

Jeho vlastnosti jsou plné protikladů. Můžeme o něm říct, že je pevný, ale zároveň se snadno roztéká, je nepropustný, ale snadno se rozpouští ve vodě. Dá se z něj vyřezat, modelovat nebo se dá lít. Můžeme ho zpracovat pouze rukama, tak nejrůznějšími nástroji. Lze ho omalovat nebo barvit. Ve hmotě může být průsvitný, matný nebo lesklý, hladký nebo přilnavý, jeho konzistenci lze měnit přidáním různých pryskyřic.⁵⁹ Díky své tvárnosti je vosk považován za ideální materiál pro vystižení podoby, pro jeho schopnost zachytit nejdrobnější detaily. Proto bývá označován také za materiál „pravdivých forem“.

S voskem a jeho použitím se můžeme setkat již v antických spisech Platona, Aristotela nebo Plinia Staršího v jeho *Přírodovědě*, kde se mluví o stránkách „tvárných“ a „záračných“, tohoto materiálu záhadného původu. Plinius

vyzdvihuje rozmanitost jeho „použití pro život“. Tento motiv upřesňuje ve větě, v níž je výraz pro funkci vosku, *similitudo*, spojena nikoli náhodně se slovem *mortales*:

*„... pigmenty se upravují do různých barev ke znázornění podoby a k nesčetným použitím pro smrtelníky.“*⁶⁰ Plinius dále zmiňuje různé včelařské techniky, různé použití v medicíně, umělecké práce a lidové výrobky, jako například voskové předměty, které napodobovaly na stáncích obchodníků ovoce a jiné potraviny podléhající zkáze.

Vosk našel pro své rozmanité vlastnosti uplatnění v nesčetných oborech lidské činnosti. Ať už je to jeho použití k magickým účelům, votivním, liturgickým nebo jeho použití v lidové zbožnosti, umělecký a řemeslnický vosk, anatomický a jarmareční vosk.

V křesťanském světě byl vosk vždy předmětem posvátné matérie spojené s čistým bytím. Tato posvátnost souvisí s jeho vznikem, jako panenským „neposkvrněným“ produktem práce včel. Včela produkující panenský vosk byla spojována s Kristem a Marií, neposkvrněnou prvotním hříchem.⁶¹ Středověká scholastika vycházela z myšlenky „*Kristus, světlo světa*“, proto se i hořící svíčka vyrobená ze včelího vosku stala Kristovým symbolickým obrazem. Knot skrytý ve vosku připomínal Kristovu duši. Plamen teplem formoval, zároveň však i ničil svíčku, což, doplněno vůní, ukazovalo na Ježíšovu božskou podstatu a dokonalost.⁶²

5.2. Práce ve vosku - lidské tělo

„Všichni známe podivný pocit znepokojení před voskovými plastikami. Pramení z jejich bezprostřední ambivalence, jež nám brání zaujmout k nim jasný, vyhraněný postoj. Když je pokládáme za živé bytosti, vysmějí se nám a odhalí nám své mrtvolné tajemství loutek, když je pokládáme za fikce, jako by

se chvěly zlostí. Není možno je řadit do kategorie pouhých předmětů. Při pohledu na ně se lekne, poněvadž máme dojem, že ony hledí na nás. A nakonec pocítíme k takové mrtvole na objednávku odpor."⁶³

Nejstarší doklady o existenci vosku a jeho použití můžeme najít už v náboženských a magických obřadech Starého Egypta. V mumifikovaných tělech byly nalezeny voskové amulety v podobě šakala, opice a sokola. V pohřebních rituálech se používaly drobné voskové figurky jako zástupci konkrétních osob nebo zvířat. Egyptané také ve svých chrámech často ukládali dary, které napodobovaly různé části lidského těla, s přáním brzkého uzdravení. I na egyptských papyrech najdeme doklady o používání voskové figurky jako zástupného symbolu pro přivolání neštěstí.⁶⁴

Tendence zobrazovat z vosku části lidského těla, ale především lidskou tvář, najdeme v římském kultu předků a kultu mrtvých obecně. Původ portrétního žánru sahá až k *imagines maiorum*, posmrtným maskám [11], jež se zhotovovaly pro různé členy rodiny.⁶⁵ Vosk bust se barvil a vlasy byly přirozené, což zvyšovalo jejich autentičnost. Nosily se a vystavovaly na márách při jakési triumfální ceremonii každého nového pohřbu. Ukládaly se do zvláštních skříní zvaných *tablinum*, které se nacházely ve zdi ústředního atria domu. Tento zvyk vysvětluje, proč se římským portrétům přisuzuje aspekt autentičnosti a podobnosti se zemřelým. Primární funkce *imagines maiorum* byla však ryze politická a to oslavit věhlas rodu.⁶⁶

Nejčastěji jsou zde zastoupeny portrétní busty a reliéfy, výjimkou však nebyly ani voskové plastiky v životní velikosti. Portréty se zhotovovaly buď litím do forem, vtlačováním do formy nebo vykrajováním, kdy byly doplněny jemnou modelací a povrchovou úpravou, která takovému zobrazení vtiskla individuální rysy a výraz.⁶⁷

Na řadě významných poutních místech, především v katolické

Itálii a v německy mluvících oblastech, se můžeme setkat s různě rozsáhlými sbírkami votivních figur z vosku, často v životní velikosti.⁶⁸ Obvykle šlo o figury šťastně vyléčených, zachráněných nebo naopak předčasně zemřelých členů zámožných šlechtických rodin. Jedním z největších souborů těchto votivních figur byl v polovině 15. století v poutním kostele Santa Annunziata ve Florencii, kde pod patronátem rodiny Medici vznikl neobyčejně rozsáhlý počet těchto votivních soch. Na počátku 17. století čítal soubor až na 600 kusů. Mohli jsme zde najít figuru Lorenza Medici, Pirera Soderiniho, papeže Alexandra VI., Lva X., Klementa VII. a mnohé další. V roce 1630 postihl kostel požár a došlo k jejich zániku.⁶⁹

V souvislosti s pokroky ve studiu medicíny se od 16. století začíná s prvními pokusy o zobrazení vnitřních částí lidského těla za pomoci včelího vosku. Voskové modely byly oblíbené zejména jako předlohy určené umělcům nebo jako sběratelské exponáty, které ve své době byly velmi populární ozdobou kabinetů kuriozit. Absolutní špičku představovaly modely zhotovené v Itálii na přelomu 17. a 18. století.⁷⁰ Ve Florencii v tuto dobu působilo studio *La Specola*, které se zabývalo vyhotovováním anatomických modelů k vědeckým účelům. Šlo o zcela naturalistické ztvárnění lidského těla nebo jeho částí [12], lidských orgánů, embryonálních zárodků nebo gravidních žen [13].

Velmi oblíbenou technikou sochařů bylo „*cire perdue*“ odlévání kovů na ztracený vosk,⁷¹ kdy se na předem připravený voskový model nanese žáruvzdorný materiál (jíl, cihlový prach), tím se připraví forma. Po vysušení je forma vložena do pece, vyhřáta a vosk je vytaven nebo vypálen. Po vypálení se tavenina kovu nalije do dutiny formy. Po ochlazení se forma rozbije, kovový odlitek se vyjme a dál se opracovává.

Nelze opomenout také práce z vosku jednoho z nejznámějších salonů Madame Tussaud. Svému řemeslu se naučila jako hospodyně doktora Curtiuse, lékaře zabývajícího se prací s voskovými

modely.⁷² Curtius v roce 1770 uspořádal svou první výstavu, která se setkala s nebývalým ohlasem široké veřejnosti. Svou podobu chtěla mít jak královská rodina, tak členové vlády, politici, vědci spisovatelé. Mezi první práce s vosku Madam Tussaud náleží maska básníka Voltaira v roce 1777, politika Benjamina Franklina, francouzského ministra financí Jacquese Neckera nebo Marii Antoanettu [14, 15].⁷³ V roce 1802, po smrti Curtiuse, přesunula své práce do Londýna, kde v roce 1835 na Beker Street zřídila svou první stálou expozici. Vytvořila celou řadu bust i celých figur se snahou vždy o co nejpřesnější zachycení reality. Vosk měl barvu inkarnátu, často byly použity pravé vlasy, vosková hlava se osazovala skleněnými očima, figura byla oblečena do textilních šatů typických pro dané období.

Móda rokoka a biedermyera dokázala včelí vosk také využít. Ukázal se být vhodným materiálem pro tehdy velmi populární žánrové obrázky, portrétní medailony, drobné upomínkové a dekorativní předměty.

Umělecké práce ve vosku nalezneme také ve 20. století. S tímto médiem pracoval známý impresionistický malíř a sochař Edgar Degas (1834 - 1917), který z něj často modeloval nejrůznější plastiky. Nejprve mu sloužily jako modely k jeho obrazům, kde se snažil o zachycení prchavého pohybu dostihových koní nebo tanečních poloh baletek. Oceňoval jeho poddajnost i možnost tvůrčí svobody. Obchodník Ambrosie Vollard na to vzpomínal těmito slovy: *„Měl v ateliéru mnoho voskových plastik. Ptal jsem se ho, nemá-li v úmyslu některou z nich odlít. Dát ji odlít. Dát ji odlít, vykřikl. Proboha! Bronz - ten je na věky. A mně právě působí radost začínat vždy znovu. Takhle, podívejte se. A vzal z podstavce Tanečnici téměř už hotovou a zmáčkl ji, že z ní zbyla jen kulička vosku.“*⁷⁴ Pracoval s různými barevnými vosky, ale používal i jiné na tuto dobu neobvyklé materiály. Z těchto prací zaujímá čelní místo jeho socha *Čtrnáctileté tanečnice (1881)* [16], která je

vymodelována z vosku terakotové barvy, obohacená o naturalistické prvky jako vlasy z žíní nebo sukní z tylu.⁷⁵

V českých zemích nalezneme také jedno velmi originální umělecké dílo předního sochaře Jana Štursy (1880 - 1925) *Utopená kočka* (1904) [17].⁷⁶ Dílo můžeme považovat za jeho nejinformálnější projev a představuje extrém jeho sochařského práce. Díky vlastnostem vosku, působí *Utopená kočka* naturalisticky a připomíná nám ztvárněnou zvířecí mrtvolku.

Vosk nepřestává být oblíbeným materiálem ani v současnosti. Používal je ke své umělecké tvorbě Duane Hanson či Cleas Oldenburg. Pracuje s ním také americká výtvarnice Kiki Smithová.⁷⁷ Ústředním tématem její sochařské tvorby je lidské tělo [18]. Její drsné a syrově utvářené sochy nesoucí stopy opotřebení v nás vyvolávají pocit téměř až biblických hrdinů.

6. Barokní klášterní práce

6.1. Materiál, technika a výroba

Označení „klášterní práce „ se změnilo v odborný termín teprve v posledních letech. Jsou jim označovány uměleckořemeslné práce, které bývají častěji zařazovány spíše do oblasti lidového umění, především pro jejich vlastnosti, které jsou pro ně typické. Výrobci takových to prací byli především řemeslně nadaní laikové a v podstatě každý se technikám související s touto činností mohl do určitého stupně naučit.

U klášterních prací se můžeme setkat s velkou rozmanitostí ve vzhledu i v bohatství zpracování, ale přesto byly téměř všechny vytvořeny ze čtyř základních materiálů a to drátu, textilu, papíru a vosku.⁷⁸ Tyto v podstatě levné materiály byly zpracovány jednoduchými pracovními postupy, spolu s dalšími zdobnými prvky, jako jsou barevné kameny, perly nebo materiály

přírodního původu, traviny, hlemýždí ulity, byly upravovány do uměleckých aranžmá. Charakteristické pro techniku klášterních prací bylo také použití jednoduchých technik ručních prací: stříhání, propichování, vyšívání, vysekávání, řasení, kašírování, lepení, malování, modelování, odlévání, šití.

Pro umělecké práce z drátu se jako základní materiál používal tažený drát, tzv. lyonská nit.⁷⁹ Pozlacený nebo postříbřený měděný drát byl na jednoduchých strojích, velmi často vlastní konstrukce, navíjen, svinován, stlačován nebo kroucen a potom dále zpracováván do ornamentů, květů nebo listů. Na takto připravené drátěné útvary se dále připevňovaly skleněné aplikace.⁸⁰

Zatímco v 17. století byly ještě často používány drahé materiály jako stříbro, drahé kameny nebo perly, později byly často nahrazovány imitacemi.⁸¹ K tomu docházelo vždy, pokud došlo díky technickým inovacím k nabídce vzhledově rovnocenné nebo podobné, ale výrazně levnější náhrady.

Důležitou roli měly také barokní textilie, které můžeme považovat za zcela specifický výtvarný obor.⁸² Nepříznivě se na nich podílí především jejich přirozená fyzická pomíjivost, ale také proměny vkusu, které vedly k vyměňování za nové, aniž těm starším byla věnována větší pozornost. Luxusní látky dovážené především z Itálie a Francie poskytovaly materiál pro ornáty, antipendia [19, 20] nebo oblečení uctívaných soch. Dekor vycházel především z vegetabilních vzorů sestavovaných do vynalézavých celků, které navrhovali malíři. Charakteristické pro klášterní dílny bylo co nejúspěšnější využití tohoto materiálu. Proto byly často látky nastavovány a aplikace sestavovány ze zbytků látky.⁸³

6.2. Klášterní produkce

Mezi klášterní práce patří zejména úpravy relikvií a svatých ostatků [21]. Nejrozšířenějším typem klášterní práce jsou obrázky z bullionovou výzdobou,⁸⁴ součástí které byly ostatky svatých. Starší dochované práce z 18. století měly ve středu obvykle ústřední obrázek svatého patrona s malbou na pergamenu. Akvarelová, kvašová miniatura, nebo voskový agnusek jsou obvykle vloženy do bullionového rámečku. Dekorace s využitím bullionů jsou na pracích vytaženy na drátcích do prostoru a obtékají sítkou opatřené relikvie, rozmístěné po osách schránky. Podklad pasparty tvoří obvykle řídká tkanina ze stříbrných lametek. V paspartě nacházíme textil ve formě koláže a aplikací nebo výšivky s aplikacemi (hedvábí, žinylky, pajetky, korálky). V paspartě se také uplatňuje kromě bullionů množství textilních a prýmkařských detailů: pajetek, stříbrného, zlaceného dracounu, dracounové krajky a skleněných aplikací - štrasového skla, litých, vyfukovaných nášivkových korálek, šmelce, imitací perel. Využití uvedených materiálů vychází z obdobné skladby a výzdobných technik, i když v exkluzivnějším provedení, použitých na barokních liturgických a reprezentativních oděvech a textiliích.⁸⁵

Zvláštní místo mezi těmito pracemi zaujímal „Agnus Dei“-kulatý nebo oválný voskový medailon přetavený z vosku velikonoční svíce [22].⁸⁶ Tyto medailonky mají na přední straně vyraženého „Beránka Božího“, symbolizujícího Ježíše Krista. Jedná se o ikonograficky častý motiv apokalyptického beránka se svatozáří a praporcem, který leží na knize se sedmi pečeti. Na druhé straně je to jméno, letopočet nebo znak papeže, který medailon posvětil. Díky výchozí surovině a posvěcení nabyl Agnus Dei zvláštní magickou sílu a sloužil svému nositeli jako ochranný prostředek proti nebezpečí a přírodním katastrofám.

Oblíbeným námětem klášterních figurálních prací byla

postava Jezulátka.⁸⁷ Božské dítě hrálo v prostředí ženských klášterů, kde představovalo zaslíbeného ženicha, mystickou roli. U nás je to soška Pražského Jezulátka [23], která pochází z některého španělského kláštera, kterou si ve druhé polovině 16. století z rodné země do Čech přivezla Maria Maxmiliána Manriquez de Lara provdaná za jednoho z předních velmožů Českého království Vratislava z Pernštejna.⁸⁸ V tradici rodinné úcty pokračovala dcera Polyxena, která na sklonku života (v roce 1628) věnovala plastiku pražským karmelitánům u Panny Marie Vítězné.

Mezi další klášterní práce patří odlitek ve formě jazyka: "jazyk sv. Jana Nepomuckého", věnce k řeholnímu slibu, vpichované obrázky, bosované a odlévané práce z vosku.⁸⁹

Kult relikvií se nenávratně vytrácí ke konci 18. století, a tím doznívá i produkce klášterních prací. Zůstaly inspirací a vzorem pro mladší lidové a měšťanské práce.

6.3. Klášterní dílny - Adalbert Eder

Klášterní práce, jak vyplývá z jejich názvu, byly zhotovovány uvnitř klášterních zdí. Tato práce byla považována za „praktická cvičení ve zbožnosti“, která mimo jiné potírala zahálku. V neposlední řadě s tím souvisel také nemalý zdroj příjmů, které se tím klášterům dostávalo. Převažovaly ženské kláštery ať už benediktinky, františkánky, klarisky či cisterciáčky. Jsou však známy práce i z mužských klášterů benediktinů, dominikánů, jezuitů a cisterciáků.⁹⁰

Většina prací z klášterní provenience jsou anonymní a většinou nebyly signovány. Jednou z mála osobností, která se proslavila úpravou relikvií, byl bratr Adalbert Eder (1707-1777) z klášterního kostela ve Waldsassen.⁹¹ Adalbert Eder pro zdejší kostel provedl úpravu dvou hlav včetně 9 svatých těl, vybavil je zlatem, stříbrem, filigránem, perlami a drahými

kameny⁹² [24]. U své výtvarné práce se snažil o vystižení pravého výrazu, nalezení vhodné polohy pro svatého a se svatým vedl dokonce dialogy. Legenda praví, že pro jednoho z těchto svatých těl nemohl ani tento, tak zkušený a talentovaný umělec, najít vhodnou polohu. Nevěděl si rady a pochyboval o svém umění. V tu chvíli se ozval zvonek svolávající ke stolu. Přerušil svoji práci s těmito slovy: "*Svatý Maxime, ty víš, že tady s tebou marně ztrácím čas, má poslušnost mě volá, buď prosím tak dobrý a hled', jak chceš spočinout v pokoji, neboť já toto místo nemohu najít.*"⁹³ Bratr Adalbert odešel zamyšlený a plný starostí ke stolu. Později se vrátil zpátky do své cely k tělu svatého, kterého tam ponechal. A hle, našel ho otočeného na druhou stranu, než jak ho zanechal, v krásné, trpělivé poloze. Zbožný umělec propukl v radostný pláč. Podle této legendy svatý odpočívá v poloze, kterou si sám vybral, v levé ruce drží vavřínovou ratolest, pravou si podpírá hlavu.

Ederův styl je velmi individuální a jeho práci lze snadno identifikovat. Hladké dráty ponechává uzavřeně vycházet z centra, většinou ze skleněného kamínku. Tento uzavřený svazek drátu otvírá Eder do tvaru vějíře. Konce vějíře jsou kruhové nebo kapkovité a téměř vždy umělecky vypracované, vyplněné nejjemnějšími filigránskými pracemi, zasazenými skleněnými kamínky nebo květy. Tento stále se opakující detail motivu je pro něj typický a připomíná motiv pavího pera. Celkem můžeme mít z jeho prací dojem úžasné lehkosti, práce z drátu připomínají téměř jemnost krajky.⁹⁴

V průběhu druhé poloviny 18. století značný počet návštěvníků přišlo do Waldsassenu, aby na vlastní oči mohli vidět kostel vybavený tolika upravenými relikviemi mučedníků. Existuje záznam o cestě opata Stephana Schrenka (1726 - 1815) z českého kláštera v Oseku,⁹⁵ který v roce 1755 navštívil klášterní kostel a napsal o tom: "*...Kostel je velkolepá stavba a patří nejen k nekrásnějším, nýbrž také k největším a nejprostornějším. Zde se nachází velmi mnoho relikvií, neboť*

každý oltář skrývá svaté tělo, nejdrahocennějším způsobem jedním laickým bratrem kláštera, který se v tomto umění vyzná, upravené. V bočních oltářích vždy jeden stojí vpravo, druhý vlevo, jinde je dokonce možno vidět po třech svatých tělech vedle sebe...“⁹⁶

6.4. Figurální relikviáře

Jednu z typických klášterních prací představují figurální relikviáře. Ostatky svatých nebo jejich celých těl byly upravovány v klášterních dílnách do podoby figurín a dále ukládány do ozdobně vyřezávané prosklené skříně, která se stala součástí výzdoby kostelního oltáře. Podle uspořádání rozlišujeme dva základní typy⁹⁷ - skříně se stojící⁹⁸ a skříně s ležící nebo polosedící postavou světce.⁹⁹ Zatím co pojetí relikviářových skříní se stojící figurínou je v mnohém shodné, u ležících postav světců jsou způsoby výzdoby i uspořádání skříní značně rozlišné. Také figury světců se upravovaly nejrozličnějšími způsoby. Pokud se jednalo o voskové figury, lily se po částech a sestavovaly se dohromady za použití dřevěného jádra, na které se postupně jednotlivé části nasazovaly. Vosková byla hlava, ruce od předloktí níže a nohy. Tyto voskové části se odlily z forem a byly ručně opracovány do požadovaných charakteristických rysů zobrazované osoby. Někdy do dřevěné nosné kostry mohly být vydlabány hluboké žlábký, které sloužily pro uložení ostatkových kostí.¹⁰⁰ V některých případech, pokud se jednalo o velmi malou část relikvie, byla umístěna mimo figurínu v ozdobné skříňce [25].¹⁰¹

Můžeme se setkat i se zvláštní metodou, při které se po vytvoření relikviáře nejprve rozdrtily ostatky svatého na prach, vytvořila se z něj kaše a ta se nanasla na již připravený dřevěný model mučedníka.¹⁰² Tento zvláštní způsob

byl odůvodňován tím, že vzhledem ke svému stáří se ostatky rozpadají a jsou velmi křehké, abychom je mohli dlouhodobě uchovat, je nutné postupovat tímto způsobem.

7. Relikvie a současnost

7.1. Kremelská mumie

V době komunismu se paradoxně můžeme setkat s bizarním uctíváním ostatků. Dávný kult uctívání relikvií, který má v současné ruské ortodoxní víře své pevné místo, byl transformován v době komunismu na mumii V. I. Lenina [26].

Když se bolševici Rusům snažili vzít víru a nahrazovali ji bezbožným komunismem, zachovávali mnohé rituály církve, sochami a obrazy Lenina nahradili ikony Krista, průvody po Rudém náměstí nahradila bohoslužebná procesí, místo ostatků světců dali lidem mumii Lenina. Je totiž známo, že svatost člověka se pozná podle toho, že jeho tělo nepodléhá posmrtnému rozkladu.¹⁰³ Začaly dokonce vznikat i legendy, podle které lid na Sibiři věřil, že Lenin stojí v centru Moskvy na vysokém sloupu, ze kterého všechno vidí. Jakmile prý hrozilo nebezpečí ze zahraničí tomuto „svatému sloupu“, rozžhavl Bůh nebe nad Moskvou a učinil Lenina nezranitelným. Lenin povstal a Rusku nastaly zlaté časy.¹⁰⁴ I když se to zdá neuvěřitelné, legenda pochází z 20. století.

Ovšem není to jen Lenin, který nabalzamovaný a uložený do skleněné rakve byl vystavován v mauzoleu a k němuž mířili procesí návštěvníků. Tento „kult“ se rozšířil i na české země. V mauzoleu na pražském vrchu Vítkově byl uchováván na věčnou památku první dělnický prezident Klement Gottwald, jehož srdce dotlouklo 14. března 1953.¹⁰⁵ Tělo bylo v letech 1953 až 1962 vystavováno návštěvníkům podobně jako Leninovo [27]. O zachování jeho tělesné schránky se tu staralo kolem sta

zaměstnanců, včetně několika sovětských odborníků na mumifikaci lidského těla. V podzemí byla vybudována laboratoř k jeho údržbě. Balzamovaný prezident se ale přes všechnu péči „kazil“, navíc kult osobnosti s koncem 50. let odezněl, takže v roce 1962 bylo Gottwaldovo tělo, či to, co z něj v té době zbylo, v tichosti zpopelněno.¹⁰⁶

Katalog je rozdělen na dvě části. V první části jsou řazeny abecedně figurální relikviáře, v druhé části jsou abecedně řazeny montované skelety.

Katalog

8.1. Voskové figurální relikviáře

1. Sv. Donát

1781

Měřín

Kostel sv. Jana Křtitele

Oltář v kapli Panny Marie

Literatura: Wolný 1860, s. 175 - 176; Černý 2005, s. 152.

Svatý Donát [28] (140-173 Řím) měl být římský vojenský mučedník z doby 2. století. Jeho rodiče se jmenovali Faustus a Flaminia. Popraven byl pro trestný čin opovrhování bohy, když odmítl uzavřít manželství s císařovou vnučkou Alexandrou. Donát byl pochován při své matce v katakombách svaté Anežky Římské.

Na bočním oltáři je umístěna skleněná rakev s ostatky sv. Donáta, které v roce 1781 opatřil děkan Zálejský.

Sarkofág pochází z 20. století. Je z šedého kamene, přední strana je prosklená a opatřená železnou mřížkou. Uvnitř leží figura světce. Lehátko, na kterém spočívá, je potaženo fialovou látkou, ze které je i polštář pod hlavou. V rukou světec svírá pozlacenou nádobku a palmetovou ratolest. Je oděn v šat skládající se z kabátu, košile a krátkých kalhot ze zlatého brokátu. Vše je pošito perličkami a zlatými krajkami.

Sarkofág je ve velmi dobrém stavu

2. Sv. Felicián

1735

Jaroměřice u Jevíčka

Kostel Povýšení svatého Kříže

Oltář sv. Feliciána

Nápis St. FELICIANI

Literatura: Pinkava 1995, s. 81 - 83.

Felicián [29] (zemřel kolem roku 251) biskup města Foligno. Pocházel z křesťanské rodiny a vzdělával se v Římě. Později se vrátil do rodného města, kde šířil křesťanství. Během pronásledování za císaře Decia byl v roce 251 umučen.

Ostatky sv. Feliciána získal olomoucký biskup kardinál Scharattenbach (1711-1738). Ostatky pocházející z katakomb sv. Felixe a Adauca v Římě byly 7. 4. 1735 uloženy v Brně v jeho rezidenci a v roce 1735 převezeny do kostela v Jaroměřicích u Jevíčka.

Dřevěný rám rakve je zdoben motivem girlandy a rokaji, na nárožích hlavičkami andílků, na sarkofágu dvěma ozdobnými vázami. Vše je pozlaceno. Rakev má prosklenou i zadní stěnu. Figura světce leží na lehátku, pokrytém červeným sametem, pod hlavou má polštářek se stejného materiálu ozdoben navíc zlatou výšivkou. Oděv figuríny je členěn na košili, kabátec, svrchní plášť a rukavice. Červená košile z brokátu je pošita řadami perliček tvořící její jedinou ozdobu. Hlava je částečně zahalena do bílého šátku a ozdobena vavřínovým věncem. V ruce svírá kalich.

Relikviář se nachází v dobrém stavu.

3. Sv. Iluminát

konec 18. století

Velehrad

Kostel Navštívení Panny Marie

Kaple sv. Bernarda

Literatura: Hurt 1938, s. 438; Pojsl 1997, s. 50; Pojsl 2005, s. 7.

Neznámý světce z římských katakomb [30]. Na bočním oltáři se nachází prosklená rakev s ležící figurínou, která sem byla přenesena až v 19. století. Zadní stěna rakve je potažena rudým sametem, z kterého je ušit také polštář pod hlavou figuríny. V levé ruce drží světec rokokovou pozlacenou nádobku (plech), v pravé palmovou ratolest. Oděv figury je ušit ze stříbrného brokátu s jemným motivem barevných květinových ornamentů. Je pošit řadami perliček na šitých na ozdobných pružích z červeného sametu. Stejným způsobem jsou ušity rukavice, ozdobené nášivkou ve tvaru prstenu. Hlava světce je pokryta vavřínovým věncem s bílými květy.

Ostatková rakev je ve velmi dobrém stavu, v roce 2008 zde byly provedeny restaurátorské práce.

4. Sv. Inocenc

1740

Kvasice

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Boční oltář sv. Františka

Nápis: CORPUS S. INNOCENTY MARTYR

„Tělo sv. Inocence mučedníka“

Literatura: Páleníček 1945, s. 122.

Sv. Inocenc I. [31] (402-417) rodem z Albana, byl po papeži Anastasiovi I. (399-401) zvolen za papeže díky jednomyslné podpoře kléru i laiků. Během papežství Inocence I. byl Řím obléhán vizigótským králem Alarichem I., který je nakonec vyplnil. Papež byl v té době v Ravenně u císaře Honoria, kterého se pokoušel přimět, aby Alarichovi zaplatil výkupné. Inocenc I. využil každou příležitost k udržení a rozšíření

autority Říma jako konečné instance pro všechny spory. Zastával se sv. Jana Zlatoústého proti jeho protivníku Theofilovi, patriarchovi alexandrinskému. Rozhodl o sporu britského mnicha Pelagia, jeho exkomunikací potvrdil rozhodnutí synody provincie Afrika vynesené v Kartágu v roce 416.

Ostatky sv. Inocence I. pochází z katakomb sv. Kalixta v Římě. 6. 6. 1739 byly tyto svaté ostatky věnovány papežem Klementem XII. Joachimu Adamovi hraběti Rottalovi (1708-1746) z vděčnosti za výstavbu kostela. Z Říma do Vídně byla rakev dovezena vozem, odtud ji do Kvasic přenesli na ramenou. Dne 21. 9. 1740 bylo do kostela slavnostně uloženo tělo mučedníka Inocence. Skříň je zdobena drobnou řezbou, na nárožích i na vrcholu rakve hlavičky andílků a girlandy. Rakev spočívá na dvou volutových konzolách. Uprostřed čelní stěny je umístěn zlacený krucifix. Nad rakví je umístěna kartuš s ornamentálními výběhy, tvořenými rokaji. V levé ruce má světec vloženou nádobku, v pravé ruce drží palmovou ratolest. Jeho hlavu zdobí pokrývka z bílého brokátu, pošita zlatou krajkou. Šat je tvořen košilí, kabátcem a kalhoty. Vše s bílého brokátu, zdobeno zlatými bortami a pošito perličkami.

Památka se nachází v dobrém stavu.

5. Sv. Inocenc

1765

Frýdek Místek

Kostel sv. Pavla a sv. Jana

Kaple sv. Inocence

Nápis: St. INOCENSIUS

Literatura: Samek 1999, s. 445.

Sv. Inocenc I.[32] (viz. kat. 8.1./ č. 4.).

Kaple sv. Inocence se přimyká k farnímu kostelu sv. Jana a Pavla z pravé strany a byla postavena pro přechovávání ostatků sv. Inocence, jehož ostatky se podařilo v Římě získat děkanovi Josefu Čejkovi. Sarkofágový oltář kaple pochází z roku 1765 a obsahuje skleněnou schránku s bohatě zdobenou voskovou montáží těla světce, které je překryto bohatě vybaveným oděvem. Světec drží na prsou pozlacený relikviář v podobě monstrance, v které jsou uloženy ostatky. V pravé ruce drží ratolest. Rakev je bohatě zdobena pozlacenými rokaji, na nárožích je obohacena o akrotéria. Uprostřed čelní strany rakve je umístěna rokajová kartuš s nápisem „*St. Inocensius*“ a po stranách jsou připevněny dvě svíce. Zadní stěna skříně je pokryta modrým aksamitem se zlatým okrajem ve tvaru závěsu. Figura světce spočívá na polštáři opět tmavě modré barvy zdobené zlatými krajkami. Celkově působí figura světce velmi živě, je to umocněno především použitím drátěných řas, obočí a vousů. Oděv je tvořen bohatě zdobenou čepicí z tmavě červeného sametu, výrazným ozdobným prvkem je výšivka z broušených sklíček modré barvy a umělých perliček. Rukavice jsou ušity ze stříbrného brokátu s květinovým motivem a opět bohatě zdobený. Ze stejné látky je ušit kabátec se širokými manžetami a košile.

Celkově je relikviář ve velmi dobrém stavu

6. Sv. Justina

1679

Uherský Brod

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Boční oltář sv. Kříže

Nápis: Ostatky mučednice Sv. Justiny ochránkyně města

Uh. Brodu přeneseny slavnostně LP 1921

Literatura: Foltýn 2005, s. 710; Tomeček 2005, s. 113;
Pavlíček 2005, s. 97.

Justina Padovská [33] (zemřela 304 v Padově v Itálii). Panna, mučednice, dcera zámožných rodičů. Za Diokleciánova pronásledování byla pro svou víru uvězněna a probodena mečem. Justina byla pohřbena prvním padovským biskupem sv. Prosdecimem.

V roce 1679 daroval Dominik Ondřej Kounic (1654–1705) dominikánům ostatky sv. Justiny. Tyto svaté ostatky získal Kounic jako dar od papeže Klementa X. v roce 1671 při svých cestách po Itálii. Liechtensteinský truhlář Johann Heinrich Diestler zhotovil projekt oltáře, kde měly být ostatky uloženy. Oltář byl v polovině 18. století nahrazen oltářem novým se sochařskou prací Josefa Winterhaldera st.

Velmi luxusní provedení sarkofágu, které bylo nově provedeno ve 20. století. Sarkofág je zdoben palmetovým motivem a bohatě zlacen, stojí na empírových nožkách. Zadní část je tvořena zrcadlem s broušeným květinovým motivem. Figura je oděna v bílý šat skládající se ze spodní suknice, přes kterou má z vyšíváního brokátu oblečen svrchní šat ozdoben jemnou výšivkou. Hlavu světice částečně halí bohatě řasený hedvábný závoj s jemně vyšívanou čelenkou. Její relikvie je uschována v malém relikviáři umístěném na sarkofágu zakončeného nápisovou kartuší zdobenou rokají a zlatou korunkou. Nápis v kartuši odkazuje k letopočtu znovu uložení ostatků sv. Justiny do klášterního kostela. Ostatky sv. Justiny byly nějakou dobu uschovány v ženském klášteře Sester neposkrvněného početí Panny Marie, kde byly v roce 1921 upraveny do dnešní podoby a přeneseny zpět do kostela.

Sarkofág je ve velmi dobrém stavu.

7. Sv. Kandida

2. pol. 18. století

Kaple Panny Marie Bolestné

Kostel sv. Petra a Pavla

Nová Říše

Literatura: Wolný 1860, s. 405; Samek 1994, s. 683;
Černý 2005, s. 171.

Sv. Kandida [34], mučednice. Kandida žila v Římě na přelomu 3. a 4. století. Mučednickou smrt podstoupila s více vyznavači víry.

Figurína leží v bohatě zdobené rokokové rakvi zdobené bílými rokaji se zlacením. Zadní strana je potažena červeným sametem se zlatou a stříbrnou výšivkou s květinovým motivem. Leží na polštářku opět z červeného brokátu, zdobeného zlatými krajkami. Oděv figuríny se skládá z dlouhých šatů, pláště rukavic a velmi působivých střevíčků. Šaty jsou ušity ze zlatého brokátu a pošity bílými perličkami. Hlava je ozdobena korunou z drátků, broušených skel a bílých perliček.

Sarkofág je ve výborném stavu

8. Sv. Klement

?

Olomouc

Kostel sv. Kateřiny

Nápis: St. Clemens

Literatura: Nepublikováno

Klement I. [35] (zemřel 99 na Krymu). Papež, mučedník. Přišel do Říma, kde byl žákem sv. Petra. Stal se třetím Petrovým nástupcem na římském biskupském stolci (88 - 97). Během pronásledování za císaře Trajána byl poslán do vyhnanství v Chersonesu na Krymu. Zde musel otročit v mramorových dolech. Dle legendy vyprosil spoluvězňům trpícím žízní svou modlitbou vodu. Uviděl beránka hrabat na jednom místě nohou a když tam kopali, narazili na pramen. Byl nakonec svými vězniteli utopen v moři s kotvou kolem krku. Ostatky Klementa byly nalezeny roku 861 Cyrilem, který je vzal sebou na Moravu a 869 do Říma, kde byly pohřbeny v nynější basilice Sv. Klementa.

Vzhledem k tomu, že sarkofág je součástí gotického interiéru kostela, odpovídá tomu i jeho vzhled. Sarkofágová skříň je provedena z ořechového dřeva a má tvar novogotického portálu. Je rozdělena na tři symetrické segmenty zakončené vimperky ozdobené motivem gotických trojlistů. Segmenty jsou od sebe odděleny fiály. Přední strana je dole zdobena motivy gotických čtyřlístků. Zadní stěna je pokryta zelenou tapetou s motivem kosočtverců se zlacením. Uprostřed je umístěna nápisová kartuš s rokaji s nápisem „ Clemens“ , pod ní je umístěn stříbrný křížek. Figura světce leží na lehátku, které je potaženo červeným sametem a ozdobeno zlatou výšivkou. Světec je zde ztvárněn jako mladík, téměř až dětských rysů. Hlavu zdobí vlasy z drátků a vavřínový věnec. Šat je tvořen košilí, bohatě zdobenou dracouny, barevnými sklíčky a perlami. Kalhoty jsou ušity z červeného sametu se zlatými bortami, opět zdobeno perličkami.

Sarkofág se nachází ve velmi dobrém stavu.

9. Sv. Liberát

1751

Svatý Kopeček

Kostel navštívení Panny Marie

Kaple sv. Josefa

Nápis „St. LIBERATUS Mt.“

Literatura: Smejkal - Hyhlík 1994, s. 23; Oppeltová 1994,
s. 397; Foltýn 2005, s. 527.

Ariánský král Huneric, Vandal, vydal v sedmém roce své vlády v Africe nový výnos proti katolíkům a nařídil, aby všechny jejich kláštery byly zlikvidovány. Sedm mnichů: Liberát [36], Bonifác, Servus, Rusticus, Rogatus, Septimus a Maximus, kteří žili v klášteře blízko Capsy v Tunisu, se v té době shromáždili v Kartágu. Zůstali pevní ve své víře Trojici a křtu a proto byli uvrženi do želez a vhozeni do temné studny. Věřící podplatili strážce, aby mohli svaté navštěvovat. Docházeli pak za nimi ve dne v noci, aby se od nich nechali vyučovat. Všichni si navzájem dodávali síly, aby mohli trpět pro víru v Krista. Král, když se o tom dozvěděl, nařídil, aby byli spoutáni mnohem těsněji, přikováni k těžším železům a mučeni tak, že o takové krutosti nikdo nikdy předtím neslyšel. Brzy nato nařídil, aby byli naloženi na starou loď a upáleni na moři. Mučedníci kráčeli radostně na břeh a nevnímali rány od Ariánů, které míjeli. Vojáci naplnili starou loď suchými větvemi, sedm mučedníků položili na palubu a pevně připoutali k dřevu. Několikrát se pokusili založit oheň, ale ten vždy okamžitě zhasl. Veškeré úsilí o zapálení ohně bylo marné. Tyran, popletený a rozzuřený, nařídil, aby lebky mučedníků roztráštěly vesly, což bylo provedeno. Jejich těla pak hodili do moře, které je vyvrhlo na břeh. Katolíci je slavně pochovali v klášteře v Bigua. Byli umučeni v roce 483.

V roce 1751, při příležitosti oslav šestistého výročí příchodu premonstrátů na Klášterní Hradisko, byla do kaple sv.

Josefa umístěna rakev s ostatky sv. Liberáta, dar papeže Benedikta XIV (1740-1758).

Ostatková skříň stojí na šesti torcovaných sloupcích, je zdobena ornamentálními motivy ve tvaru rokají, které jsou pozlaceny. Nahoře je umístěná nápisová kartuš opět s bohatým rokajovým motivem. Šat světcovi figury je ušit ze stříbrného brokátu s vegetabilním vzorem, do rukou je mu vložen pozlacený kalich a palmetová ratolest. Na hrudníku jsou našity ostatky světce. Hlava je zdobena květinovým věncem.

Rakev s ostatky je ve velmi dobrém stavu.

10. Sv. Reparáta

1737

Jaroměřice nad Rokytnou

Kostel sv. Markéty

Oltář Neposkvrněného početí Panny Marie

Nápis: „*Sancta Reparata VIRGO ET MARTYR CUIUS PASSIO CAESAREAE IN PALESTINA ERAT QUAE CUM NOLLET IDOLIS SACRIFICARE, SUB DECIO IMPERATORE VARIIS TORMENTORUM GENERIBUS CRUCIATA, DEMUM GLADIO PERCUTITUR CUIUS ANIMA IN COLUMBAE SPECIE DE CORPORE EGREDI, COELUMQUE CONSCENDERE VISA EST CUIUS FESTUM 8.OCTOBRIS CELEBRETUR*“

„Svatá Reparata panna a mučednice, jež byla umučena v Palestině za doby císařské, která nechce jinému obětovat, pod deseti různými druhy vratidel vládcem mučená, teprve mečem je zabita ta, jejíž duše z těla vystupuje v podobě holubice, a svátek jejího nanebevzetí je slaven 8. října.“

Literatura: Wolný 1860, s. 210; Svoboda 1974, s. 32 - 34;

Plichta I. 1994, s. 350; Plichta II. 1994,
s. 79 - 80, 129.

Reparáta [37] (zemřela kolem roku 250 v Palestině), panna, mučednice. Během pronásledování za císaře Decia byla ve svých 12 letech podrobena hroznému mučení. Uřezali jí ňadra, pálili pochodněmi, trhali vnitřnosti, polévali roztaveným olovem a nakonec byla sřata.

V roce 1737 získal hrabě Jan Adam Questenberk (1678 - 1752) z Říma od papeže Klementa XII. (1730-1740) ostatky svaté Reparáty. Tyto ostatky pocházely z katakomb svatého Kalixta. Byly umístěny na bočním oltáři.

Rakev je provedena z mramoru. Na červeném sametovém lehátku, leží figurína oblečena ve stříbrný brokátový šat. Brokát má jemný florální motiv a dále je prokládaný brokátem červeným a ozdoben zlatými a bílými perličkami. Výrazným ozdobným prvkem je výšivka z broušených sklíček, zapuštěných do olověných pouzder. Dalším zdobným prvkem je zlatá krajka a přívěsky vymodelované z drátků a zlatého předuva. Její hlava je ozdobena červenou čelenkou s pošitými barevnými sklíčky.

Rakev je v dobrém stavu.

11. Sv. Theodor

Po roce 1760

Šumperk

Kostel sv. Jana Křtitele

Boční oltář sv. Rodiny

Literatura: Wolný 1861, s. 140.

Theodor [38], příjmením Tiro (Tiro znamená rekrut, nováček) pocházel z Arménie nebo Sýrie. Mladý římský voják za císaře Maximiána. Když se stal křesřtanem, zapálil z mladistvé horlivosti chrám bohyně Kybély v Amasei. Za to byl krutě

mučen - drásán hřeby a háky, nakonec byl upálen v peci. Často bývá zobrazován jako římský voják nebo rytíř.

Ostatky patrona města Šumperk sv. Theodora byly přivezeny do kostela v roce 1760 z Říma.

Na svatostánek je postaven rokokový sarkofág na horním víku vyzdoben římskou vojenskou helmou, mečem a praporcem. Vše provedeno ze dřeva a pozlaceno. Samotná rakev má oválný tvar s bohatým vyřezávaným dekorem. Horní strana je zdobena vyřezávanou čabrákou, po stranách motiv s rokaji a palmetami. Zadní stěna je potažena červenou papírovou tapetou, ostatní části jsou pokryty červeným hedvábným sametem se zlatou a stříbrnou výšivkou. Figura světce leží na polštáři z červeného sametu a jeho prsty svírají mučednickou palmu. Zlatý brokát je bohatě pošíť pestrobarevnými skličky a korálky, na hlavě má korunu se stejným motivem výšivky, stejně jako na jeho šatu.

Sarkofág se nachází ve velmi dobrém stavu.

12. Sv. Valentin

Po roce 1672

Fulnek

Kostel Nejsvětější Trojice

Oltář sv. Valentina

Nápis: St.Valentinus

Valentin z Terni [39] (zemřel 270 v Římě), biskup, mučedník. Císař Claudius II. zvaný Germanicus zrušil kvůli válkám veškerá zasnoubení i manželství, aby měl Řím dostatek vojáků. Valentin však dál tajně oddával. Podporoval a utěšoval pronásledované křesťany, uzdravil četné nemocné a mnoho lidí obrátil ke křesťanství. Byl mezi nimi též Abundius, syn římského prefekta Placida. Prefekt pohnal Valentina před soud a nutil ho, aby se vzdal křesťanské víry. Za svou vytrvalost byl bičován, trápen hladem a šťat.

Poměrně jednoduchá prosklená rakev stojí na konzolových nožkách a jedinou její ozdobou jsou dvě vyřezávané rokajové růžice na její čelní stěně, které sloužily k upevnění svíce. Rakev je natřena stříbrnou barvou s drobnými zlatými detaily. Zadní stěna taky natřena stříbrnou barvou s nápisem „St. Valentinus“. Figura světce leží na zádech, má mírně pokrčenou pravou nohu. V levé natažené ruce svírá barokní nádobku (pozlacený plech), v pravé položené na hrudník má vloženou palmovou ratolest. Světec je oděn v dobový šat tvořen košilí, kabátcem a kalhoty pod kolena. Vše zdobeno zlatými krajkami a perličkami. Na hlavě má věneček zdobený dracouny a palmetovými lístky.

Relikviář je ve špatném stavu.

13. Sv. Viktor

konec 18. století

Velehrad

Kostel Navštívení Panny Marie

Kaple Sv. Bernarda

Literatura: Hurt 1938, s. 438; Pojsl 1997, s. 50; Pojsl 2005, s. 7.

Viktor I. [40] (zemřel 198 v Římě), papež, mučedník. Pocházel z Afriky. Papežem se stal roku 189. Umučen za císaře Septima Severa. Protějšková rakev k rakvi sv. Ilumináta na Velehradě (viz. kat. 8.1. /č. 3). Rakev s figurínou je stejně zpracována, rozdíl je pouze ve ztvárnění „podoby světce“.

Ostatková rakev je ve velmi dobrém stavu, v roce 2008 zde byly provedeny restaurátorské práce.

14. Sv. Viktor

Kolem roku 1692

Svatý Kopeček

Kostel Navštívení Panny Marie

Kaple sv. Jáchyma

Nápis: St. VICTOR Mt.

Literatura: Smejkal - Hyhlík 1994, s. 23; Foltýn 2005, s. 527.

Viktor z Marseille [41] (zemřel asi 290 v Marseille ve Francii). Římský voják sloužící v Galii. Během pronásledování za císaře Maximiána byl zatčen jako křesťan a předveden k soše Jupitera, aby vykonal pohanskou oběť. Nejen že odmítl, ale navíc do sochy kopnul. Byl za to bičován a useknuta mu noha. Pak byl odsouzen k rozdrčení mezi dvěma mlýnskými kameny, které se však při mučení rozbily. Nakonec jej stali. Podle legendy se při jeho smrti zatmělo nebe, zahřmělo a z nebe se ozval hlas: *Vicisti, Victor, vicisti* (Zvítězil's, Viktore, zvítězil's).

V roce 1692 věnoval ostatky sv. Viktora papež Innocenc XII. svatokopeckému chrámu. Hradištský kanovník Dyonisius F. Strauss vytvořil v roce 1695 světcův obrázek a o dva roky později jeho podobu namaloval na ciferník klášterních hodin, obrácený ke Sv. Kopečku.

Dvoupodlažní skříň je umístěná na mense, horní část je prosklená a upravená jako rakev. Nápis v horní části sarkofágu je v oválné kartuši s ornamenty akantů s pentlí, květinami a rokaji. Ve spodním patře jsou umístěny po stranách prosklené vitríny s upravenými relikviemi, v horním patře leží figura světce v mírně natočené poloze k divákovi, pravá ruka se dotýká úst. Lehátko, na kterém spočívá, je pošito zlatým brokátém, z kterého je i polštář pod hlavou. Zadní strana je tvořena draperií ve tvaru závěsu či opony opět ze zlatého brokátu. Figura světce má dutý hrudník. Jeho šat je bohatě

zdoben. Efekt zvyšují našívaná barevná sklička, zapuštěná do olověných pouzder, přívěsky vymodelované z drátků, zlatého předuva a bouillonů. Na hlavě má bohatě zdobený věnec s textilními kvítky a dracouny.

Relikviář je ve velmi dobrém stavu.

15. Sv. Vincenc

Kolem roku 1734

Jaroměřice nad Rokytnou

Kostel sv. Markéty

Oltář sv. Karla Boromejského

Nápis: *"S.Vincentius m., duem profana gentilitas odio fidei s.martyrem fecit. Hunc Innocens XII. pontmax. nobis patronem praeficit, dũm Excel. D.D. Ioan Adam S.R. comes a Questenberg s. corpus ab eodem Papa A:1699 sibi Donátũm accepit. Tandem A:1701 solemniter huc transferri effecit, qui templum hoc aedificavit et gratItVDnIs tItVLõ aLtare ImpensVM eX asse ."*

"Sv. Vincenc, mučedník, kterého bezbožné příbuzenstvo z nenávisti k víře učinilo mučedníkem. Innocen XII., velekněz, nám ho ustanovil za patrona, když Excel.pán, pan Jan Adam sv.říše římské hrabě z Questenberka, jeho tělo od téhož papeže obdržel darem. Posléze roku 1701 sem dal přivéztí ten, jenž tento chrám vystavěl z vděčnosti mu tento oltář zasvětil."

Literatuta: Wolný 1860, s. 210; Svoboda 1974, s. 32 - 34;

Plichta I. 1994, s. 350; Plichta II. 1994,

s. 79 - 80, 129.

Sv. Vincenc [42] (zemřel asi 304 Zaragozza - Španělsko). Jáhen, mučedník. Pocházel ze vznešené rodiny v Huesca v Aragonii. Za Deokleciánova pronásledování byl prokonsulem

Daciánem uvězněn a krutě mučen. Drásali mu tělo železnými háky, uvázali ke stromu a pálili pochodněmi, položili na lůžko ze střepů, váleli po žhavém roštu. Když mučení podlehl, pohodili jeho tělo na pospas dravé zvěři. Dle legendy však havrani střežili jeho tělo a chránili před rozsápáním. Bylo pak hozeno do moře. Když je voda vyplavila, křesťanská vdova je pohřbila.

Jan Adam Questenberk (1678-1752) získal ostatky sv. Viktora za své návštěvy v roce 1701 v Římě od papeže Innocence XII. Ostatky byly původně umístěny na hlavním oltáři starého kostela, v novém kostele dal hrabě pro ostatky zřídit zvláštní oltář, na kterém byla umístěna ostatková rakev. Slavnostní přenesení těla světce do nového kostela se konalo 14. října 1734 za účasti kněžstva, lidu hostí a samotného hraběte.

V rakvi z mramoru zdobenou hlavičky andílků a rokajovými motivy, leží na červeném sametu figurína. V levé ruce drží nádobku s krví a v pravé palmovou ratolest. Šat tvoří kabátec z bílého brokátu s jemným florálním motivem zdoben zlatou výšivkou, perličkami a nášivkami z červeného brokátu, prokládané hedvábnou gazou. Stejně jsou zdobeny i kalhoty a rukavice. Na hlavě má světec vavřínový věnec.

Rakev je velmi dobrém stavu.

16. Sv. Vital

Po roce 1632

Fulnek

Kostel Nejsvětější Trojice

Oltář sv. Augustina

Nápis: St. Vitalis

Literatura: Nепublikováno

Sv. Vital [43] (zemřel 3. stol v Bologni), mučedník. Přišel se soudcem Paulinem do Ravenny. Zde posiloval víru lékaře Ursicina, který měl být popraven. Sám byl potom zajat, mučen a pohřben za živa. Podle jiné tradice byl sťat a vhozen do studny. Stejně provedení rakve jako u relikviáře sv. Valentina ve Fulneku (viz. kat. 8.1. / č. 12). Stejným způsobem provedena i úprava figury světce. Sarkofág se nachází ve špatném stavu, hlava figury prasklá, značně znečištěno.

8.2. Montované skelety

1. Sv. Antonius

Kolem roku 1783

Valtice

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Oltář Obřezání Páně - jména Ježíš

Literatura: Není publikováno

Antonius [44] (zemřel ve 4. století), mučedník. Byl kameníkem v Sýrii. Odsoudil pohanské praktiky svých přátel a šel žít jako poustevník. Po dvou letech se vrátil do vesnice a zničil pohanské modly. Byl zavražděn.

V zaskleném relikviáři jsou vystaveny k uctívání ostatky sv. Antonína mučedníka z katakomb sv. Kalixta v Římě. Do Valtic byly přeneseny z královského františkánského kláštera ve Vídni v roce 1783 zásluhou kněžny Leopoldiny z Lichtensteina (1754–1823).

Sarkofág je zde obohacen o sochařskou složku v životní velikosti. Dvě postavy andělů po stranách, mezi nimi oko boží s hlavičkami andílků, obláček, který nese duši zemřelého světce do nebe. Sousoší ze dřeva je pozlaceno. Uvnitř sarkofágu leží skelet světce. Lebka je zahalena průsvitnou hedvábnou gazou, ozdobená čelenkou z červeného sametu, která je pošita zlatou krajkou, zdobená perličkami a barevnými broušenými sklíčky. Hlava spočívá na polštáři ze zlatého brokátu s jemným květinovým motivem. Opět pošit zlatou krajkou. Ze stejné látky je ušit i šat, do kterého jsou ostatky zahaleny. Skládá se z košile, sametové červené vestičky, zdobené stejně jako čelenka a brokátového pláště. V ruce vložena palmová ratolest.

Velmi dobrý stav sarkofágu i ostatků.

2. Sv. Bonifác mučedník

1750

Znojmo

Kostel sv. Mikuláše

Nápis: St. Bonifacius Martyr

Literatura: Plch - Šturc 2008, s. 28.

Bonifác z Tarsu [45] (zemřel 307, Turecko). Mučedník. Dle legendy byl služebníkem bohaté Římanky Aglaje, s kterou žil v nemanželském poměru. Když si uvědomili hříšnost svého života, vydal se Bonifác na Východ do Tarsu, vyhledat ostatky mučedníků a přivezl je do Říma. Byl svědkem krutých muk mnoha křesťanů a to ho přimělo se stát taky křesťanem. Na rozkaz císařského náměstka Simplicia byl mučen vrážením třísek za nehty, do úst mu lili rozžhavené olovo a nakonec byl usmrcen ve vařící směle. Jeho ostatky byly převezeny do Říma a pohřbeny na Via Latina.

Ostatky sv. Bonifáce byly vyzvednuty v Kalixtových katakombách v Římě. Zasluhou znojmského kněze Šebestiána Felseneckra byly papežem Benediktem XIV. darovány zdejšímu kostelu. Do Znojma byly převezeny v roce 1741. K výzdobě kostí světce došlo v klášteře znojmských klarisek a od roku 1750 jsou ostatky sv. Bonifáce spolu s nádobkou s antického skla, která byla nalezena ve světcově hrobě, vystaveny v kostele sv. Mikuláše.

Rokokový sarkofág je zdoben rokaji v bílém provedení se zlacením. Nahoře je umístěna nápisová kartuš s vavřínovým věnečkem. Nároží je zdobeno postavami andílků plnící funkcí svícňů. Zadní strana sarkofágu je potažena růžovou látkou, do které jsou zapíchnuté drátky z rozmanitě tvarovanými květinami z korálků, papíru a textilu. Do rukou má vloženou zlatou palmovou ratolest. Ostatky jsou bohatě zdobeny umělými perlami

a textilními květinami. Hlava světce je zahalena do hedvábné gazy.

Sarkofág se nachází v dobrém stavu,

3. Sv. Fidelius

1732

Brtnice

kostel sv. Jakuba

Literatura: Wolný 1860, s. 31; Černý 2005, s. 77; Hoffmann 1925, s. 26 - 28.

Fidelis [46] (zemřel roku 304 v Miláně), byl římským vojákem. Pomáhal křesťanským vězňům v útěku, byl za to zabit svými nadřízenými.

Ostatky sv. Fidelia pochází z doby císaře Deokleciána , které v roce 1730 obdržel Antonín Rombald hrabě Collalto za věrné služby od papeže Klementa XII. Tělo přišlo do Brtnice 12. července 1732 a bylo uloženo v zámeckém kostele, ze kterého byly za velké slávy přeneseny do kostela sv. Jakuba. Sarkofág je součástí mensy, jehož přední strana je prosklená, černý základ rakve je zdoben zlatým a stříbrným motivem rokají v nárožích. Na přední straně uprostřed se nachází kruh zdoben palmetovými ratolestmi. Zadní stěna pokryta červenou drapérií.

Hlava světce je obalena v průsvitné gaze, ozdobena čepicí bohatě zdobenou zlatými bortami na modrém podkladu. Stejně bohatě je ušit šat z modrého aksamitu, který je navíc bohatě zdoben dracouny a zlatými výšivkami.

4. Sv. Fortunát

1733

Uherský Brod

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie

Nápis: Sv. Fortunát

Literatura: Tomeček 2005, s. 119; Kapsa 2005, s. 22 - 23.

Fortunát [47] (zemřel 305) s akvilejským biskupem Hermagorasem trpěl pronásledování za císaře Diokleciána. Smrt Fortunáta je udávána r. 305 v Singidunum a jeho ostatky byly přeneseny do Akvileje.

Dne 9. října roku 1733 byly z Vídně do Uherského Brodu na císařích mezcích přeneseny ostatky sv. Fortunáta mučedníka, které dostal darem pan Maxmilián Ulrich z Kounic (1679-1746), hrabě Svaté říše římské a nejvyšší hejtman moravský, od Svatého otce Benedikta XIII., z Řádu bratří kazatelů, a bylo uloženo ve starém kostele. Dne 25. října 1733 proběhlo vysvěcení kostela nového a tělo bylo přeneseno do tohoto nově vysvěceného kostela.

Velmi bohatě vyřezávaný rokokový sarkofág, který je také bohatě zlacen. Nahoře se nachází nápisová kartuš a krucifix. Zadní stěna sarkofágu je potažena červeným brokátem. Světec leží na lehátku, které je potaženo brokátem zlaté barvy. Lebka světce je ozdobena věncem z dracounů a barevných sklíčků. Stejně bohatě je zdobeno i tělo světce.

Sarkofág se nachází v dobrém stavu.

5. Sv. Justus

Valtice

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Oltář sv. Kříže

Literatura: Nekuda 1970, s. 92; Foltýn 2005, s. 720.

Justus [48] (zemřel roku 627) arcibiskup canterburský, dřívější pomocník sv. Augustina.

V roce 1714 byly na oltář sv. Kříže klášterního kostela františkánů slavnostně umístěny ostatky sv. Justa, pocházející z římských Kalixtových katakomb, které získal kníže František z Liechtensteina darem od papeže Klementa XI. Samotný světec byl prohlášen za ochránce města. Po jeho zrušení kláštera v roce 1803 byly 12. 7. 1807 byly ostatky sv. Justa přeneseny do kostela Nanebevzetí Panny Marie

Rakev je provedena ze dřeva s bílým nátěrem, zdobena drobnými zlatými hlavičky andílků. Zadní stěna potažena zlatou tapetou. Světec leží na polštáři z červeného sametu s bohatým stříbrným vegetabilním ornamentem. Ze stejné látky je ušit i šat. Hlava je pokryta věncem, který je zdoben přívěsky z vymodelovaných drátků a barevných sklíček zapuštěných do olověných pouzder.

Sarkofág se nachází v dobrém stavu.

6. Sv. Viktor

Kolem roku 1770

Jevíčko

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Oltář sv. Augustina

Nápis: Sant Victor

Literatura: Pleva 1912, s. 42.

Sv. Viktor [49] (životní data viz. kat. 8.1./č. 14). V roce 1770 bylo získáno prostřednictvím řádového generála augustiniánů Františka Xaverského Vasqueza tělo sv. Viktora a vystaveno ve skleněné skříní na oltáři sv. Augustina k uctívání.

Zasklená a rokaji ozdobená rakev je umístěna na mense. Na horní desce je opatřena rokajovou kartuší s nápisem „SANT VICTOR“ a svatozáří ukončenou křížem. V rakvi ležící postava světce má hlavu zabalenou do průsvitné hedvábné gazy. Je oblečena v bílém šatě se zlatými pruhy napodobující žebra, zdobené dracounem, perličkami a umělými kameny. Plášť je z květovaného brokátu. V pravici drží rokokovou krytou nádobku (pozlacený plech), zdobenou rokaji a uzavřenou víčkem. Leží na polštáři z červeného sametu se zlatým lemováním, kterým je ozdobena i zadní část rakve.

Výzdoba na schránce sv. Viktora je silně napadena červotočem.

7. Sv. Urban

1757

Uničov

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Původně na oltáři Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého, dnes v presbytáři

Nápis: SACR CORPUS SC. URBANI MARTYRIS

Literatura: Jakubec 2009, s. 22 - 26.

Urban I. [50] (zemřel 230 v Římě), papež, mučedník. Do úřadu byl zvolen roku 222. Konal sbírky na podporu pronásledovaných křesťanů. Během pronásledování za císaře Alexandra Severa byl zatčen, na příkaz městského prefekta Almachia bičován dutkami s olověnými kuličkami a sťat. Pohřben v Pretextatových katakombách.

V roce 1757 Antonius Wenzel Doleator (1750–1765) nechal přenést ostatky sv. Urbana. Původně byly součástí bočního oltáře Panny Marie, dnes jsou umístěny v presbytáři.

Velmi jednoduchá rakev ze dřeva, která je prosklená. Nahoře je ozdobena kartuší s motivem rokají, které jsou pozlaceny. Zadní stěna rakve je polepena červenou tapetou. Světec leží na lehátku z červeného sametu zdobeného zlatou krajkou. Lebka je obalena průsvitnou látkou, přes kterou je nasazen věneček. Jeho šat je ušit ze zlatého brokátu a zdoben perličkami a skličky. V rukou má vloženou palmetovou ratolest.

Sarkofág se nachází ve velmi špatném stavu.

8. Sv. Theodor

Kolem roku 1760

Hranice na Moravě

Kostel Stětí sv. Jana Křtitele

Oltář sv. Josefa

Nápis: THEODORSV

Literatura: Wolný 1863, s. 148.

V roce 1766 byly na oltář přeneseny ostatky sv. Theodora ze starého kostela na boční oltář sv. Josefa. Řezbářské práce na rakvi provedl Josef Galaš, otec Josefa Agapita Galaše. V roce 1859 provedeno pozlacení vojákem Antoniem Bassi z Bergama v Lombardsku.

V roce 1994 byla ostatková rakev z kostela zcizena.

9. Závěr

Bohatě zdobené skelety křesťanských mučedníků z římských katakomb stále přitahují pozornost návštěvníků katolických kostelů, bohužel jsou však dnes chápány jako kuriózní doklady exaltované barokní zbožnosti. Ve své době měly však nezastupitelný význam, pro svou četnost byly přístupné mnoha

lidem. Smyslovost baroka vytvořila na těchto svatých tělech zajímavé napětí mezi *mementem mori* (připomínající věřícímu jeho vlastní smrt) a *slávou těla* (vyjádřenou oděvy a ozdobami), kdy duše mučedníka již patří bohu, jeho tělo však čeká na vzkříšení. Věřícímu člověku v době baroka, bylo zcela cizí, že by měla kostra, pocházející od nějakého svatého, vzbuzovat hrůzu. Proto je potřeba porozumět mentalitě člověka, který je uctíval, zdobil, oslavoval v okázalých procesích, náboženských písních a hrách, osazoval je na oltáře jako své svaté a přímluvce. Zobrazením celého těla je v době baroka dosaženo nového vrcholu v kultu relikvií. Můžeme říct, že tyto vystavené figuríny na oltářích v kostelích mají vizuálnost obrazu a tělesnost soch a umožnily lidem chápat svaté věčně a názorně.

Při svém bádání jsem se setkala s provedením méně kvalitním, tak také s některými velice luxusními pracemi. Velmi často není těmto relikviářům věnována patřičná pozornost a dochází k jejich znehodnocení. Pokud byly nějaké restaurátorské práce provedeny, chybí o nich záznamy. Většinou šlo však jen o odborné čistění. Barokní textilie dnes v podstatě v původním provedení nenajdeme u žádného relikviáře, většinou pochází až z 19. století.

Původně jsem chtěla zdokumentovat všechny relikviáře, které se mi podaří nalézt. Musím však konstatovat, že v průběhu práce se objevovaly stále nové a nové nálezy těchto svatých ostatků. Bylo by velmi složité a časově náročně je zpracovat všechny. Dále není také jednoduché dopátrat se po jakékoliv literatuře, kde by byla o figurálních relikviářích zmínka. Většinou jde o strohé konstatování, že se na daném místě relikviář nalézá. Proto se mi v některých případech nepovedlo dohledat, kdy tam byly tyto ostatky přivezeny, popřípadě kým. Opět jde o problematiku náročnou. Myslím si, že vzhledem k tomu, že se komplexně doposud této oblasti nikdo nevěnoval, jde z mé strany o první pokus proniknutí do tohoto tématu a

především nastínění některých témat, které jsou vhodné k dalšímu bádání. Jde například o kult světců, kdy často je zmiňováno pouze jméno svatého, bez jakýchkoliv dalších zpřesnění. Velmi zajímavé mi připadá také bádání v oblasti uměleckých prací provedených ve vosku.

10. Poznámky:

¹ Adolf Glässel (ed.), *Adalbert Eder: barocke Klosterarbeiten, Sonderausstellung 2000: Begleitbroschüre zur Ausstellung vom 27. November 1999 bis 7. Januar 2001 in der Basilika von Waldsassen und im Stiftlandmuseum Waldsassen*, Waldsassen 1999.

² Felix Becker - Ulrich Thieme, *Allgemeins Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Band X. Leipzig 1997, s. 339.

³ W. Schiedermaier - G. Ritz, *Klosterarbeiten aus Schwaben, Katalog zur Ausstellung*, Gessertshausen 1993.

⁴ Anton Legner, *Reliquien in Kunst und Kult: zwischen Antike und Aufklärung*. Darmstadt 1995.

⁵ Roberta Panzanelli (ed.), *Ephemeral bodies: wax sculpture and the human figure*, Los Angeles 2008.

⁶ Hana Dvořáková, *Svět pod sklem - podoby vosku*, Brno 2006.

⁷ Významný římský historik, právník a senátor, považovaný za jednoho z největších antických dějepisců.

⁸ Jiří Hanuš, *Od katakomb ke světové církvi. Rozhovory s historikem starověku Josefem Češkou*, Brno 1998, s. 40.

⁹ Jiří Hanuš (pozn. 8), s. 42 - 43.

¹⁰ Jiří Šubrt, *Idea mučednictví v rané církvi*. In: Petr Kitzler (ed.), *Příběhy raně křesťanských mučedníků: výběr z*

nejstarší latinské a řecké martyrologické literatury, Praha 2009, s. 30.

¹¹ Roland Fröhlich, *Dva tisíce let dějin církve*, Praha 2008, s. 56.

¹² Krátký úryvek z dopisu antiochijského biskupa Ignatiose, který byl adresován římské křesťanské obci: J. Sokol: *Spisy apoštolských otců*, Praha 2004, s. 130.

¹³ Jiří Šubrt (pozn. 10), s. 37.

¹⁴ Arnold Angenendt, *Der Kult der Reliquien*. In: Anton Legner(ed.), *Reliquien: Verehrung und Verklärung: Skizzen und Noten zur Thematik und Katalog zur Ausstellung der Kölner Sammlung Petr sim Schnütgen - Museum*, Köln 1989, s. 5.

¹⁵ Christoph Markschier, *Mezi dvěma světy*, Praha 2005, s. 110.

¹⁶ Pavel Kopeček, *Svatí v liturgickém slavení církve*. In: Michal Altrichter(ed.), *Studijní texty ze spirituální teologie III.*, Olomouc 2006, s. 78 - 79.

¹⁷ Pavel Dudzík, *Umučení Polykarpa*. In: Petr Kitzler(ed.), *Příběhy raně křesťanských mučedníků: výbor z nejstarší latinské a řecké martyrologické literatury*, Praha 2009. s. 58.

¹⁸ Označení pochází od hřbitova, který se nachází pod římským kostelem San Sebastiano na Via Appia Antica. In: Christoph Markschies (pozn. 15), s. 84.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Zeferýn dal toto pohřebiště diakonovi Kalixtovi, který byl původně jeho otrokem, do správy. V bezprostřední blízkosti vznikly další tři katakomby: sv.Sotéra, sv.Marka a sv. Marcelliana, sv. Damáza a sv. Balbíny.

²¹ Acta jsou literární žánr-texty, které popisují chování mučedníka před soudem, často se jedná o záznam tohoto soudního procesu.

²² Passiones jsou příběhy o umučení těchto mučedníků, které pocházejí z doby umučení. Obvykle se jedná o list, kterým církevní obec, jejíž křesťan podstoupil mučení, informuje jinou církev o smrti tohoto mučedníka a o jejím průběhu.

²³ Josef Unger: Uchovávání ostatků světců, *In: Svátec a jeho funkce v společnosti*, Bratislava 2006, s. 233 - 234.

²⁴ Doba znovunarození.

²⁵ Místo uložení.

²⁶ Pavel Kopeček (pozn. 16), s. 83 - 84.

²⁷ Sv. Theodor Tiro nacházející se v kostele v Šumperku, je určen svými atributy, které jsou součástí výzdoby jeho sarkofágu (meč, praporec).

²⁸ Pavel Kopeček (pozn. 16), s. 85.

²⁹ Josef Unger (pozn. 23), s. 233.

³⁰ Ibidem, s. 234.

³¹ Anton Legner (pozn. 14), s. 11.

³² Josef Unger (pozn. 23), s. 234.

³³ K tématu např. Anton Legner (pozn. 14.) - Anton Legner (pozn. 4)

³⁴ Anna Bauerová, *Tajemství chrámových pokladů*, Praha 1993, s. 5 - 10.

³⁵ Anneliese Till, *Klosterarbeiten - eine Einführung*. In: Adolf Glässel(ed.), *Adalbert Eder : barocke Klosterarbeiten , Sonderausstellung 2000: Begleitbroschüre zur Ausstellung vom 27. November 1999 bis 7. Januar 2001 in der Basilika von Waldsassen und im Stiftlandmuseum Waldsassen*, Waldsassen 1999, s. 15.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Jan Royt, *Česká fides. Víra, zbožnost a církev. Barokní Pietas*. In: Vít Vlnas(ed.), *Sláva barokní Čechie*, Praha 2001, s. 15.

³⁸ Arnold Angenendt (pozn. 14), s. 9.

³⁹ V. Saxer, Antonio Bosio. *Lexikon für Theologie und Kirche*.II., Frankfurt - Basel - Rom - Wien 1996, s. 609.

⁴⁰ Celý název díla: *Roma Sotterranea, opera postuma di Antonio Bosio Romano, antiquario ecclesiastico singolare de' suoi tempi. Compita, disposta, et accresciuta dal M. R. P. Giovanni Severani da S. Severino*, Rome 1632.

⁴¹ Anton Legner (pozn. 4), s. 298 - 302.

⁴² Anneliese Till (pozn. 35), s. 16.

⁴³ Congregatio Indulgentiarum et S.Reliquiarum.

⁴⁴ Bohumil Zlámal, *Příručka českých církevních dějin V.*, Olomouc 2008, s. 134 - 135.

⁴⁵ K. Reban, Giovanni Battisti de Rossi, *Časopis katolického duchovenstva LIX.*, Praha 1918, s. 422 - 437.

⁴⁶ Zdeněk Kalista, *České baroko*, Praha 1941, s. 20.

⁴⁷ Jan Adam Qustenberk na své kavalírské cestě získal v Římě od papeže Innocence XII. ostatky sv. Vincence a sv. Reparáty. In: Jaroslav Krčal, *O Jaroměřicích nad Rokytnou*. In: *O životě a umění (listy z Jaroměřické kroniky 1700-1752)*, Brno 1974, s. 79.

⁴⁸ Jan Royt, *České nebe: topografie poutních míst barokních Čech*, Praha 1993, s. 5.

⁴⁹ Do Kácova sv. Liberáta, do Lidic sv. Prim, pro Chotěšov sv. Justin, Klatovy dostaly sv. Ornestina, Doksy sv. Jucunova, v Kunraticích sv. Jan Římský, Zákupy sv. Felix a sv. Antonín pro řád kapucínů, Cvikov sv. Julius, v Mařenicích sv. Fortunata, v Hostivici sv. Simplicie a v Tachlovicích sv. Konstancie

⁵⁰ V těchto souvislostech se často zmiňuje A. Podlaha, *Posvátná místa království českého. Arcidiecéze pražská I-VII.*, Praha 1907 - 1913.

⁵¹ Jaroslav Pinkava: *Dějiny Jaroměřic na Malé Hané*, Jaroměřice 1995, s. 81 - 85.

⁵² Ibidem, s. 81.

⁵³ Ibidem, s. 82 - 83.

⁵⁴ Ibidem, s. 83.

⁵⁵ Téměř stejný popis slavnosti, k příležitosti získání svatých ostatků Janem Adamem Qustenbergem, najdeme ve farní kronice Jaroměřic nad Rokytnou.

⁵⁶ Velmi vzácně se můžeme setkat také s vypodobněním svatého mučedníka na obraze na hlavním oltáři, jak je tomu v kostele ve Stroblu v Rakousku.

⁵⁷ K. Raban, Po stopách sv. Aurociana, patrona Českých Budějovic, *Časopis katolického duchovenstva* LXI., Praha 1918, s. 530 - 545.

⁵⁸ Kubička - Zwinger, *Výkladový slovník*, Praha 2006, s. 319.

⁵⁹ Georg Didi - Huberman, Rovina materiálu. Tvárnost, znepokojení, přežívání. *Umění / Art* XLVI., 1998, s. 504 - 505.

⁶⁰ Zde má ovšem opačný smysl, označuje lidstvo žijoucí, ale předurčené symbolicky řídit svůj vlastní osud In: Georg Didi - Huberman (pozn. 59), s. 504.

⁶¹ Hana Dvořáková (pozn. 6), s. 9.

⁶² Lenka Blažková, *Voskařství*, Praha 2006, s. 13.

⁶³ J. Ortega y Gasset, *La déshumanisation de l'art* (1925), přel. M. P. Gil. *Conférence*, 1997, č. 5, s. 227 - 228. - Georg

Didi - Huberman (pozn. 59), s. 508.

⁶⁴ Hana Dvořáková (pozn. 6), s. 5.

⁶⁵ Julius von Schlosser, History of portraiture in wax. In: Roberta Panzanelli(ed.) (pozn. 5), s. 175 - 183. - Roberta Panzanelli, Wax Effigies in Renaissance Florence. In: Roberta Panzanelli (pozn. 5), s. 16 - 18.

⁶⁶ Julius von Schlosser (pozn. 65), s. 228 - 236.

⁶⁷ Lenka Blažková (pozn. 62), s. 54.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Roberta Panzanelli (pozn. 5), s. 18.

⁷⁰ Joan B. Landes, Wax fibers, wax bodies, and moving figures. In: Roberta Panzanelli(ed.), (pozn. 5), s. 41 - 43.

⁷¹ Kubička - Zwinger, *Výkladový slovní*. Praha 2006, s. 184.

⁷² Pamela M. Pilbeam, *Madame Tussaud's: And the history of waxwork*, New York 2003, s. 1 - 5.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Fedor Kresák, *Edgar Degas*, Bratislava 1979, s. 86 - 89.

⁷⁵ V jeho ateliéru bylo po smrti nalezeno mnoho voskových plastik, některé byly značně poškozené. Podařilo se jich sedmdesát dva zrekonstruovat a dvacet dva kopií bylo odlito v bronzu.

⁷⁶ Petr Wittlich, *Jan Štursa*, Praha 2008, s. 35.

⁷⁷ Manfred Scheckenburger, *Skulptury a objekt*, díl II. In: Ingo F. Walther(ed.): *Umění 20. Století*, Bratislava 2004, s. 537 - 574.

⁷⁸ Anneliese Till (pozn. 35), s. 13.

⁷⁹ Na počátku 16. století v Lyonu byl vynalezen postup pro zušlechtění měděného drátu postříbřením nebo pozlacením.

⁸⁰ Anneliese Till (pozn. 35), s. 13.

⁸¹ W. Schidermair (pozn. 3), s. 13.

⁸² Milena Zeminová, *Barokní tkaniny a výšivky. Umění a řemesla 1.*, Praha 1976, s. 28 - 29.

⁸³ Anneliese Till (pozn. 35), s. 13.

⁸⁴ Dekor z kovových točených drátků.

⁸⁵ K tomuto tématu Hana Dvořáková (pozn. 6), s. 32 - 35. - Anneliese Till (pozn. 35), s. 11 - 12.

⁸⁶ Hana Dvořáková (pozn. 6), s. 33.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Je to asi 47 cm velká, voskem potažená dřevěná soška. In : Jan Royt, *Pražské Jezulátko*, Praha 1992, s. 52.

⁸⁹ Hana Dvořáková (pozn. 6), s. 33.

⁹⁰ Anneliese Till (pozn. 35), s. 16 - 17. - W. Schidermair (pozn. 3), s. 19.

⁹¹ Felix Becker - Ulrich Thieme (pozn. 2), s. 339.

⁹² Anton Legner (pozn. 4), s. 298 - Anneliese Till (pozn. 35), s. 17 - 18.

⁹³ Anton Legner (pozn. 4), s. 300.

⁹⁴ Anneliese Till (pozn. 35), s. 18.

⁹⁵ Robert Treml, Frater Adalbert Eder (1707 - 1777) und die Reliquienverehrung im Stiftland. In: Adolf Glässel (ed.): *Adalbert Eder: barocke Klosterarbeiten, Sonderausstellung 2000: Begleitbroschüre zur Ausstellung vom 27. November 1999 bis 7. Januar 2001 in der Basilika von Waldsassen und im Stiftlandmuseum Waldsassen*, Waldsassen 1999, s. 35.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Jarmila Sykytová, Figurální relikviářové skříně 18. století, *technologia artis*, <http://technologiaartis.org/3uzit-umeni-skrine.html>, 20. 2. 2010.

⁹⁸ Např. sv. Theodoricus v premonstranském klášteře Teplá a sv. Victorianus a sv. Aurelius v premonstranském klášteře Kladruby u Stříbra.

⁹⁹ Tato skříň je u nás zastoupena nejčastěji.

¹⁰⁰ Lenka Blažková (pozn. 62), s. 53.

¹⁰¹ Např. Sv. Justina v Uherském brodě, kdy je část relikvie umístěna v nádobce na ozdobném sarkofágu.

¹⁰² Anton Legner (pozn. 4), s. 314 - 315.

¹⁰³ Blahoslavená Maria Electa, jejíž tělo nepodléhá rozkladu. Byla uložena u karmelitek u sv. Josefa na Malé Straně. Dnes se nachází v karmelitánském kostele sv. Benedikta na Hradčanském náměstí.

¹⁰⁴ Anton Legner (pozn. 4), s. 314 - 315.

¹⁰⁵ Jan Kužník, Pátrejte s námi po stopách Gottwaldovy mumie, *technet.idnes*, http://technet.idnes.cz/patrejte-s-nami-po-stopach-gottwaldovy-mumie-fnu-/tec_reportaze.asp?c=A051103_140506_tec_checktech_kuz, 20. 2. 2010

¹⁰⁶ Ibidem.

11. Literatura a prameny:

Michal Altrichter(ed.), *Studijní texty ze spirituální teologie III.: naši nebeští přátelé*, Olomouc 2006.

Felix Becker - Ulrich Thieme: *Allgemeins Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Band X, Leipzig 1997.

Anna Bauerová - Jaroslav Bauer, *Tajemství chrámových pokladů*, Praha 1993.

Lenka Blažková, *Voskařství*, Praha 2006.

Jindřiška Brančíková, Historické vyšívání vzorníky v Muzeu města Brna. In: *Forum Brunense. Sborník prací Muzea města Brna*, Brno 1994, s. 189 - 194.

Jiří Černý, *Poutní místa jihozápadní Moravy*, Pelhřimov 2005.

Dominikáni v Uherském brodě a poutní místo Panny Marie Růžencové In: *Immaculata* č. 69, 5/2003, Brno 2003.

Milan Dušek, *Nová Říše*, Nová Říše 2007.

Hana Dvořáková, *Svět pod sklem*, Brno 2006.

František Ekert, *Církev vítězná. Životy svatých a světic božích I-II.*, Praha 1892, 1894.

Roland Fröhlich, *Dva tisíce let dějin církve*, Praha 2008.

J. Dvorský - E. Fučíková (red.), *Dějiny českého výtvarného umění. Od počátku renesance do závěru baroka II/1.*, Praha 1989.

J. Dvorský - E. Fučíková (red.), *Dějiny českého výtvarného umění. Od počátku renesance do závěru baroka II/2.*, Praha 1989.

Dušan Foltýn a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

Adolf Glässel(ed.), *Adalbert Eder: barocke Klosterarbeiten, Sonderausstellung 2000: Begleitbroschüre zur Ausstellung vom 27. November 1999 bis 7. Januar 2001 in der Basilika von Waldsassen und im Stiftlandmuseum Waldsassen*, Waldsassen 1999.

Alois Karel Hoffmann, *Městys Brtnice na Moravě*, Brtnice 1925.

Georges Didi - Huberman, *Rovina materiálu. Tvárnost, znepokojení, přežívání*, *Umění / Art XLVI.*, Praha 1998, s. 502 - 514.

Rudolf Hurt, *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě II. 1650 - 1784*, Olomouc 1938, s. 438.

Ondřej Jakubec, *Historie, architektura a umělecká výzdoba děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Uničově*. In: *Uničovský kostel Nanebevzetí Panny Marie a Jan Sarkander*, Uničov 2009, s. 21 - 47.

Jindřich Kania (red.), *Ostatky umístěné v kostele sv. Mikuláše. Život farností Znojma č. 9.*, Znojmo 2004.

E.Kirschbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie. Allgemeine Ikonographie VII. -VIII.*, Rom - Freiburg - Basel - Wien 1968 - 1976.

Ivo Krsek - Zdeněk Kudělka - Stehlík Miloš - Josef Válka, *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

Kubička - Zwinger, *Výkladový slovník*, Praha 2006, s. 184, 319.

Václav Kužel, *Dějiny uměleckých řemesel I.*, Praha 1954.

Václav Kužel, *Dějiny uměleckých řemesel II.*, Praha 1954.

Ludmila Kybalová, *Dějiny odívání: Barok a rokoko*, Praha 1997.

Ludmila Kybalová, *Dějiny odívání: Barok a rokoko*, Praha 2006.

Anton Legner, *Reliquien in Kunst und Kult: zwischen Antike und Aufklärung*, Darmstadt 1995.

Anton Legner, *Reliquien: Verehrung und Verklärung: Skizzen und Noten zur Thematik und Katalog zur Ausstellung der Kölner Sammlung Petr im Schnütgen-Museum*, Köln 1989.

Christoph Markschier, *Mezi dvěma světy*, Praha 2005.

Milena Nečásková, *Závěrečná restaurátorská zpráva - Velehrad*, Praha 2008.

Karel Novotný, *Textilní manufaktury v Oseku*. In: Norbert Krutský (red.), *800 let kláštera Osek*, Osek 1996.

Jana Oppeltová, *Barokní slavnosti v premonstrátské kanonii. Klášterní Hradisko u Olomouce ve světle klášterních diářií*, Diplomová práce, Olomouc 1994.

Ludvík Páleníček, *Výtvarný místopis Kroměřížska a Zdounecka*, Kroměříž 1945.

Roberta Panzanelli (ed.), *Ephemeral bodies: wax sculpture and the human figure*, Los Angeles 2008.

Martin Pavlíček, *Josef Winterhalder st.: (1702-1769)*, Brno 2005.

Pamela M. Pilbeam, *Madame Tussaud's: And the history of waxwork*, New York 2003.

Jaroslav Pinkava, *Dějiny Jaroměřic na Malé Hané*, Jaroměřice 1995.

Josef Pleva, *Augustiniánský klášter v Jevíčku*, Jevíčko 1912.

Ladislav Plch - Libor Šturc, *Chrám svatého Mikuláše*, Znojmo 2008.

Alois Plichta (ed.), *O životě a umění. Listy z Jaroměřické kroniky 1700-1752*, Brno 1974.

Alois Plichta, *Jaroměřicko. Dějiny Jaroměřic nad Rokytnou a Okolí*, I. a II., Jaroměřice nad Rokytnou 1994.

A. Podlaha, *Posvátná místa království českého. Arcidiecéze pražská I-VII.*, Praha 1907 - 1913.

Miloslav Pojssl, *Velehrad v památkách osmi století*, Praha 1997.

Miloslav Pojssl, *Velehrad: Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*, Velehrad 2005.

K. Reban, *Po stopách sv. Auratiana, patrona Českých Budějovic, Časopis katolického duchovenstva LIX.*, Praha 1918, s. 530 - 545.

K. Reban, *Giovanni Battisti de Rossi, Časopis katolického duchovenstva LIX.*, Praha 1918, s. 277 - 295.

Jan Royt - Mojmir Horyna - Josef Forbelský, *Pražské Jezulátko*, Praha 1992.

Hynek Rulíšek, *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie*, Praha 2006.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*, I.

A/J, Praha 1999.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*, II.

J/N, Praha 1999.

Vera Shauber - Hanns Michael Schindler, *Rok se svatými*,
Kostelní Vydří 1997.

W. Schiedermaier, *Klosterarbeiten aus Schwaben, Katalog zur
Ausstellung*, Gessertshausen 1993.

Bohuslav Smejkal - Vladimír Hyhlík, *Svatý Kopeček, Poutní
chrám Navštívení Panny Marie*, Olomouc 1994.

Jan Sokol, *Spisy apoštolských otců*, Praha 2004.

Jitka Staňková, Rukopisné knihy krejčovských stříhů. *Český lid*
57, 1970, s. 203 - 234.

František Svoboda (překlad), *Farní kronika*, Jaroměřice 1974.

Radek Tomeček, *Uherský Brod, putování historií královského
města*, Uherský Brod 2005.

Josef Unger: Uchovávání ostatků světců, *In: Svátec a jeho
funkcie v spoločnosti*, Bratislava 2006, s. 234 - 246.

Vít Vlnas (ed.), *Sláva barokní Čechie: umění, kultura a
společnost 17. a 18. století*, Praha 2001.

Vladimír Voldán - Alena Zimáková - Milena Horňanská, *Osudy
města Valtice v období pozdního feudalismu
(1648 - 1848): Valtice*, Valtice 1970, s. 77 - 104.

Isidor Vondruška, *Životopisy Svatých v pořadí dějin církevních*
I. - II., Praha 1930.

Ingo F. Walther(ed.), *Umění 20. Století*, Bratislava 2004.

Petr Wittlich, *Jan Štursa*, Praha 2008.

Georg Wolný, *Kirchliche Topographie Mährens*, Brünn I. (1856),
II. (1858), III.(1860), IV. (1861).

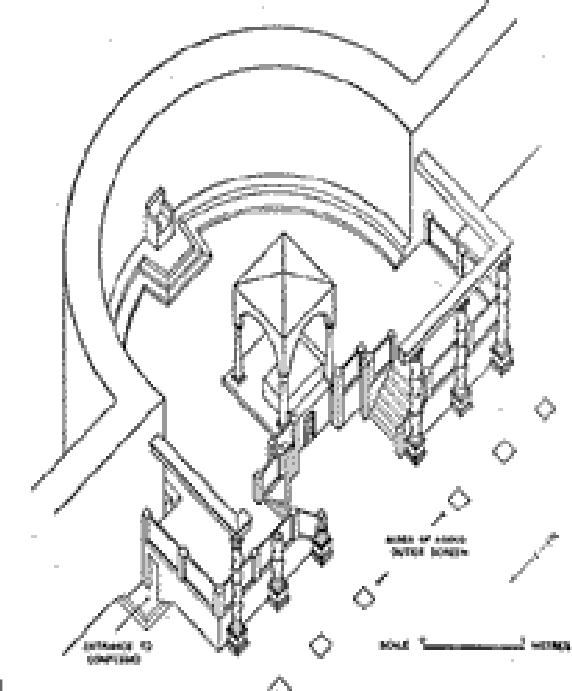
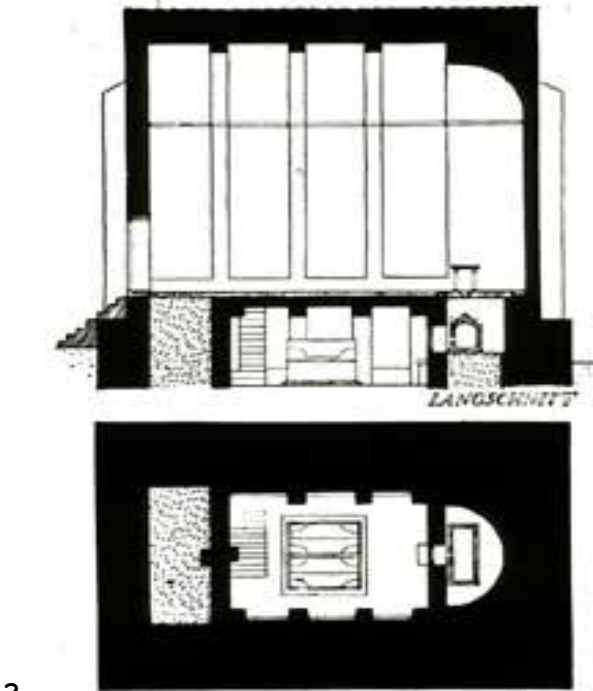
Milena Zeminová, Barokní tkaniny a výšivky, *Umění a řemesla 1.*
Praha 1976, s. 28 - 35, 68.

12. Elektronické zdroje:

Jarmila Sykytová, Figurální relikviářové skříně 18. století,
technologia artis, <http://technologiaartis.org/3uzit-umeni-skrine.html> , 20. 2. 2010

Jan Kužník, Páterjte s námi po stopách Gottwaldovy mumie,
technet. idnes, http://technet.idnes.cz/paterjte-s-nami-po-stopach-gottwaldovy-mumie-fnu-/tec-reportaze.asp?c=A051103_140506_tec_checktech_kuz,
20. 2. 2010

13. Obrazová příloha

5.

6.

7.

8.

9.

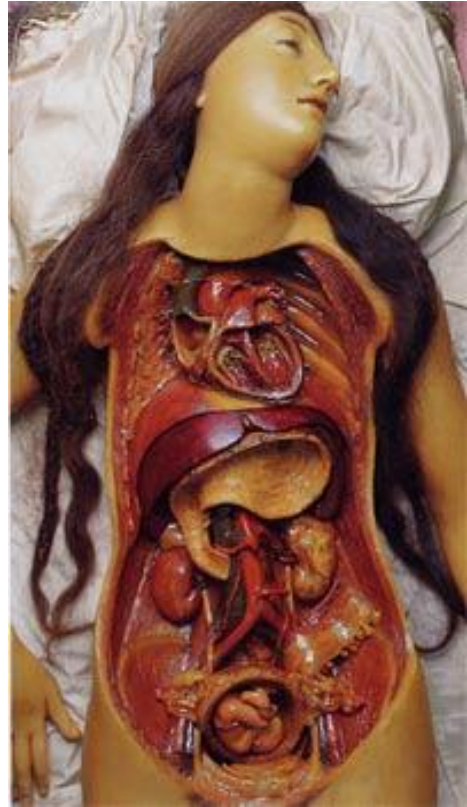

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

18.

17.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40 .

41 .

42.

43.

44 .

45.

46.

47.

48.

49.

50.

14. Seznam vyobrazení:

- [1] Katakomy sv. Anežky v Římě.
Převzato:
http://umlaufoviny.com/www/nabozenstvi/kulty/archiv/katakomy/detaily/detail_01.html
Vyhledáno 15. 5. 2010
- [2] Římské katakomby, loculi.
Převzato:
http://umlaufoviny.com/www/nabozenstvi/kulty/archiv/katakomy/detaily/detail_01.html
Vyhledáno 15. 5. 2010
- [3] Půdorys martyria z 5. století, v Saloně u Splitu.
Převzato: <http://ww1.uni-hamburg.de/rel/LE1/0113.htm>
Vyhledáno 10. 5. 2010
- [4] Krypta
Převzato: <http://ww1.uni-hamburg.de/rel/LE1/0124.htm>
Vyhledáno 10. 5. 2010
- [5] Relikviář sv. Eustacha, 13. Století.
Převzato: <http://ww1.uni-hamburg.de/rel/LE3/materialseiten/eustachius.htm>
Vyhledáno 10. 5. 2010
- [6] Relikviář sv. Blasia, 1077, Herzog Anton Ulrich-Museum, Braunschweig.
Převzato: <http://ww1.uni-hamburg.de/rel/LE3/materialseiten/blasius.htm>
Vyhledáno 10. 5. 2010
- [7] Relikviář - ostensorim , 1400, Marie Magdaleny. Emmerich,

Kirchenschatz St. Martin.

Převzato: <http://www1.uni-hamburg.de/rel/LE3/0307.htm>

Vyhledáno 10.5.2010

- [8] Vas sinquine tinctum, relikviář sv. Reparáty, Jaroměřice nad Rokytnou.

Foto: autorka

- [9] Uložení ostatků sv. Justiny do chrámu Nanebevzetí Panny Marie při dominikánském klášteře v roce 1681.

Foto: autorka

- [10] Oltářní obraz, sv. Zikmunda u ostatků sv. Mořice, Strobl.

Foto: Martin Pavlíček

- [11] Togato Barberini (ze sklonku 1. století př. n. l.), Kapitolské muzeum, Řím

Převzato:

[http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://tilbygningen.dk/media/file/808/large/Romersk mand med masker af sine forf dre. Musei Capitolini 72 dpi.jpg&imgrefurl=http://tilbygningen.dk/arkivet/artikel/254&usq= R0wpIQZE9beFCLT3aB 2djQejsA=&h=567&w=259&sz=40&hl=cs&start=6&um=1&itbs=1&tbnid=uSmqvumUPCXNpM:&tbnh=134&tbnw=61&prev=/images%3Fq%3Dtogato%2Bbarberiny%26um%3D1%26hl%3Dcs%26tbs%3Disch:1](http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://tilbygningen.dk/media/file/808/large/Romersk+mand+med+masker+af+sine+forf+dre.+Musei+Capitolini+72+dpi.jpg&imgrefurl=http://tilbygningen.dk/arkivet/artikel/254&usq=+R0wpIQZE9beFCLT3aB+2djQejsA=&h=567&w=259&sz=40&hl=cs&start=6&um=1&itbs=1&tbnid=uSmqvumUPCXNpM:&tbnh=134&tbnw=61&prev=/images%3Fq%3Dtogato%2Bbarberiny%26um%3D1%26hl%3Dcs%26tbs%3Disch:1)

Vyhledáno 10. 5. 2010

- [12] Anatomický model ženského těla ("*Medical Venus*") Clemente Susini, konec 18. století, vosk, La Specola, University of Florence.

Převzato:

<http://scienceblogs.com/bioephemera/2008/02/wombs+waxes+and+wonder+cabinet+1.php>

Vyhledáno 10. 5. 2010

- [13] Anatomický model gravidní ženy, 18. století, vosk, La Specola, Univerzity of Florence.

Převzato:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Specola_20.jpg

Vyhledáno 10. 5. 2010

- [14] Madam Tussaud, posmrtná maska Marie Antoinetta, vosk.

Převzato:

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://4.bp.blogspot.com/_cpToIwY89Rc/SPKlY1-0A-I/AAAAAAAAAwc/op4Ynmd2hnM/s320/marieantoinette_deathmask.jpg&imgrefurl=http://blog.raucousroyals.com/2008/10/death-masks.html&usq=EM2aaaI3Mgx_UZ9rA5FEnV1ze88=&h=320&w=255&sz=11&hl=cs&start=155&um=1&itbs=1&tbnid=PEwUUubfkY9eTM:&tbnh=118&tbnw=94&prev=/images%3Fq%3Dmadame%2Btussaud%2Bmarie%2Bantoineta%26start%3D140%26um%3D1%26hl%3Dcs%26sa%3DN%26ndsp%3D20%26tbs%3Disch:1

Vyhledáno 13. 6. 2010

- [15] Madam Tussaud, posmrtné masky Heberta, Robespiera, Louise XVI. a Marie Antionetty (Francouzská revoluce), vosk.

Převzato:

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://gallery.plogmann.net/images/9/1m207aa90796c57522c70b696e13791efb1c.jpg&imgrefurl=http://gallery.plogmann.net/c/2x1x16x835ximg.html&usq=mnRYxc-GN6OMfjMJtEVkileDlwo=&h=450&w=600&sz=29&hl=cs&start=175&um=1&itbs=1&tbnid=w6PtyPUL_NgmlM:&tbnh=101&tbnw=135&prev=/images%3Fq%3Dmadame%2Btussaud%26start%3D160%26um%3D1%26hl%3Dcs%26sa%3DN%26ndsp%3D20%26tbs%3Disch:1

Vyhledáno 10.5.2010

- [16] Edgar Degas, Tanečnice ,1881.

Převzato:

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://img3.ceskatelevize.cz/program/porady/10130691014/foto09/207382537970009_left.jpg&imgrefurl=http://www.ceskatelevize.cz/program/10130691014-01.09.2009-16:15-2.html&usq=-tkjyOSwCUo9uafvbaM2GgexhDw=&h=800&w=533&sz=67&hl=cs&start=2&um=1&itbs=1&tbnid=J-30UpOo67eQoM:&tbnh=143&tbnw=95&prev=/images%3Fq%3Dedgar%2Bdegas%2Btane%25C4%258Dnice%26um%3D1%26hl%3Dcs%26tbs%3Disch:1

Vyhledáno 13. 6. 2010

- [17] Jan Štursa, Utopená kočka ,1904, vosk, Národní galerie v Praze.

Foto: Alena Kavčáková

- [18] Kiki Smithová, Bez názvu , 1990, vosk, barevné pigmenty, Courtesy Pace Woldenstein, New York.

Převzato:

<http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://blog.selfportrait.net/blog/wp-content/uploads/2009/09/kiki-smith-untitled-1990.jpg&imgrefurl=http://blog.selfportrait.net/2009/09/24/sk-interfaces-at-casino-luxembourg-2009-post-human-1992-at-fae-musee-dart-redux/&usq=7z4zujKi4d5XM8JAMa4OwIh3ps=&h=293&w=300&sz=48&hl=cs&start=17&um=1&itbs=1&tbnid=rtCzUHphSR8v2M:&tbnh=113&tbnw=116&prev=/images%3Fq%3Dkiki%2Bsmithov%25C3%25A1%26um%3D1%26hl%3Dcs%26tbs%3Disch:1>

Vyhledáno 13. 6. 2010

- [19] Kasule s výšivkou hedvábím a dracouny 18. století, Německo.

Převzato:

http://ikd.diecezeshk.cz/obrazky/2009/cerv+srp_09-28_kasule.jpg

Vyhledáno 13. 6. 2010

[20] Kasule, 1730 - 1735, Lyon.

Převzato:

http://ikd.diecezeshk.cz/obrazky/2009/cerv+srp_09-28_kasule.jpg

Vyhledáno 13. 6. 2010

[21] Klášterní práce, relikvie sv. Markéty, Telč

Foto: autorka

[22] Klášterní práce, Agnus Dei.

Převzato: http://carolin-schielle.de/BILD/aba393_k.jpg

Vyhledáno 13. 6. 2010

[23] Pražské Jezulátko.

Převzato:

http://www.pragjesu.info/cs/historie_jezulatka.htm

Vyhledáno 13. 6. 2010

[24] Adalbert Eder, sv. Vitalianus a sv. Gratianus, oltář

Panny Marie, Waldsassen, Adolf Glässel (ed.),

Adalbert Eder: barocke Klosterarbeiten.

Waldsassen 1999, s. 50 - 51.

[25] Relikvie sv. Justiny, kostel Nanebevzetí Panny Marie,

Uherský Brod.

Foto: autorka

[26] Sarkofág s ostatky V. I. Lenina, Kreml, Moskva

Převzato:

http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://estb.msn.com/i/F0/FC7E9742CA3FCC1B7CBF76B1F3D1.jpg&imgrefurl=http://weltderwunder.de.msn.com/history-gallery.aspx%3Fcp-documentid%3D149939814%26page%3D14&usg=__HmLBgDdCdgK5GINdk0cBXZAhy7w=&h=300&w=400&sz=30&hl=cs&start=23&um=1&itbs=1&tbnid=wqk8mvfsnzuX5M:&tbnh=93&tbnw=124&prev=/images%3Fq%3Dmumii%2Blenin%26start%3D20%26um%3D1%26hl%3Dcs%26sa%3DN%26ndsp%3D20%26tbs%3Disch:1

Vyhledáno 13. 6. 2010

[27] Rakev s ostatky K. Gottwalda.

Převzato: http://technet.idnes.cz/patrejte-s-nami-po-stopach-gottwaldovy-mumie-fnu-/tec-reportaze.asp?c=A051103_140506_tec_checktech_kuz

Vyhledáno 13. 6. 2010

[28] Sv. Donát, ostatková rakev, kostel sv. Jana Křtitele, Měříň.

Foto: autorka

[29] Sv. Felicián, ostatková rakev, kostel Povýšení svatého Kříže, Jaroměřice u Jevíčka.

Foto: autorka

[30] Sv. Iluminát, ostatková rakev, kostel Navštívení Panny Marie, Velehrad.

Foto: autorka

[31] Sv. Inocenc, ostatková rakev kostel, Nanebevzetí Panny Marie, Kvasice.

Foto: autorka

[32] Sv. Inocenc, ostatková rakev, kostel sv. Pavla a Jana,

Frýdek Místek.

Foto: autorka

- [33] Sv. Justina, ostatková rakev, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Uherský Brod.

Foto: autorka

- [34] Sv. Kandida, ostatková rakev, kostel sv. Petra a Pavla, Nová Říše.

Foto: autorka

- [35] Sv. Klement, ostatková rakev, kostel sv. Kateřiny, Olomouc.

Foto: autorka

- [36] Sv. Liberát, ostatková rakev, kostel Navštívení Panny Marie, Svatý Kopeček.

Foto: autorka

- [37] Sv. Reparáta, ostatková rakev, kostel sv. Markéty, Jaroměřice nad Rokytinou.

Foto: autorka

- [38] Sv. Theodor, ostatková rakev, kostel sv. Jana Křtitele, Šumperk.

Foto: autorka

- [39] Sv. Valentinus, ostatková rakev, kostel Nejsvětější Trojice, Fulnek.

Foto: autorka

- [40] Sv. Viktor, ostatková rakev, kostel Navštívení Panny Marie, Velehrad.

Foto: autorka

- [41] Sv. Viktor, ostatková rakev, kostel Navštívení Panny Marie, Svatý Kopeček.
Foto: autorka
- [42] Sv. Vincenc, ostatková rakev, kostel sv. Markéty, Jaroměřice nad Rokytnou.
Foto: autorka
- [43] Sv. Vitalis, ostatková rakev, kostel Nejsvětější Trojice, Fulnek.
Foto: autorka
- [44] Sv. Antonius, ostatková rakev, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Valtice.
Foto: autorka
- [45] Sv. Bonifác mučedník, ostatková rakev, kostel sv. Mikuláše, Znojmo.
Foto: autorka
- [46] Sv. Fidelius, ostatková rakev, kostel sv. Jakuba, Brtnice.
Foto: autorka
- [47] Sv. Fortunát, ostatková rakev, Uherský Brod.
Foto: autorka
- [48] Sv. Justus, ostatková rakev, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Valtice.
Foto: autorka
- [49] Sv. Viktor, ostatková rakev, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Jevíčko.

Foto: autorka

[50] Sv. Urban, presbytář, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Uničov.

Foto: autorka

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bronislava Tichá
Katedra:	Dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Pavlíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Voskové figurální relikviáře baroka na Moravě
Název v angličtině:	Waxen figurative relic case sof baroque in Moravia
Anotace práce:	V práci se zabývám nástinem problematiky voskových figurálních relikviářů, které jsou typickým příkladem barokní zbožnosti. S Zaměřila jsem se na kult mučednictví a jeho roli v době potridentském koncilu. Dále se věnuji vosku a historii práce s tímto materiálem od antiky až po současnost. Důležitou částí práce je kapitola věnující se barokním klášterním dílnám a jejich produkci. Následuje katalog relikviářů nacházejících se na území Moravy a Slezska, který má dvě část. První část obsahuje voskové relikviáře, druhá část montované skelety.
Klíčová slova:	Vosk, relikvie, figura
Anotace v angličtině:	The work is concerned with an issue of wax figural relics cases- a typical example of baroque devoutness. I focused on the cult of martyrdom and its role at the time after the council of Trent. I also attended to wax and the history of its workmanship since antiquity up to the presence. The chapter dedicated to baroque monasterial manufactories and their

	production is in my opinion no less important part. The following section contains a catalogue of the relics cases situated in Moravia and Silesia. It consists of two parts: The first one includes wax relics cases, the second one is mainly about assembled frameworks.
Klíčová slova v angličtině:	Wax, relic, figure
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha 21 stran.
Počet titulů použité literatury:	67
Rozsah práce:	104 stran, 90 877 znaků.